

Hospitalsbron över Lillån, stenhus och stenlagda ytor på Fiskartorget

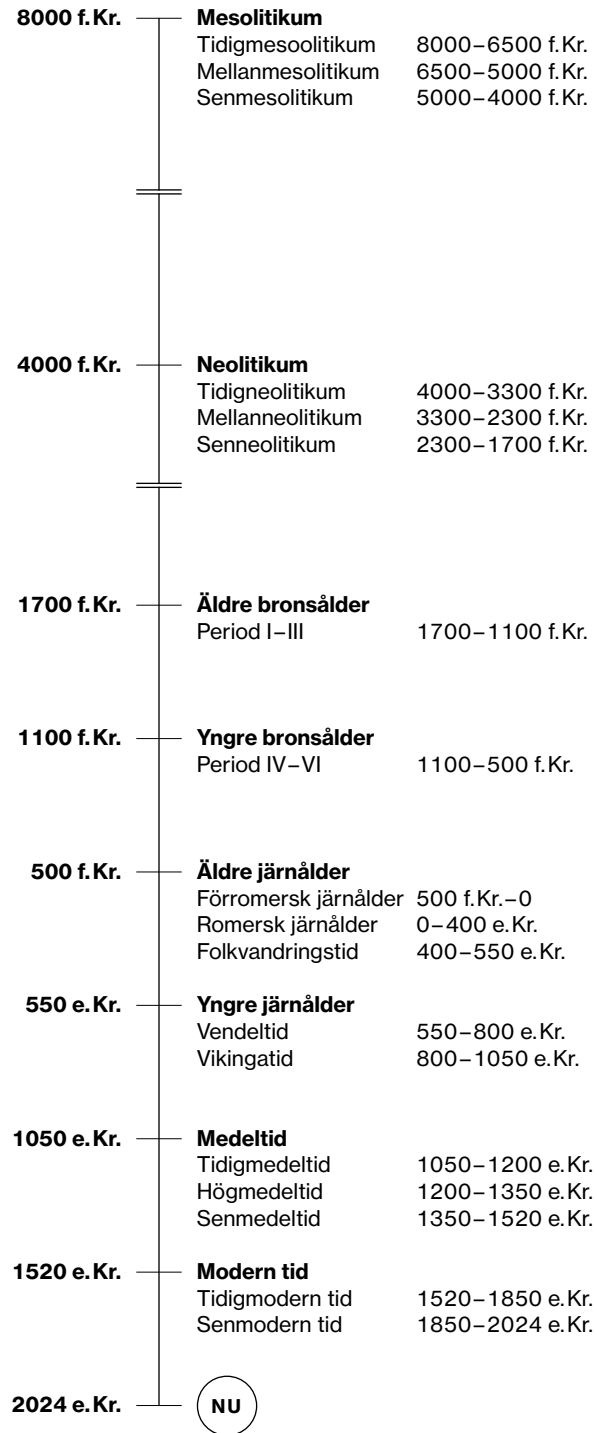
Arkeologisk undersökning

**L2002:434, stadslager
Fiskartorget och Mungatan
Västerås domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland**

JONAS ROS

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Hospitalsbron över Lillån, stenhus och stenlagda ytor på Fiskartorget

Arkeologisk undersökning

L2002:434, stadslager
Fiskartorget och Mungatan
Västerås domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

JONAS ROS

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
PILGATAN 8 D
721 30 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

WWW.KMMD.SE

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2024

Samtliga foton och ritningar av Jonas Ros där inget annat anges.

OMSLAG

Stenarna utgör delar av fundamentet till den yngsta skepnaden av bron över den igenlagda Lillån som låg i nuvarande Munkgatan. På 1751 års karta har bron namnet Hospitalsbron. Till höger ses delar av Stadshuset. Foto från väster.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-8041-213-1

INNEHÅLL

Inledning	5
Syfte	7
Frågeställningar	7
Västerås	8
Den medeltida staden	8
Tidigare undersökningar	10
Dominikanerorden	12
Lillån och Mungatan	12
Fiskartorget och fotografier av torget	15
Metod och genomförande	18
Undersökningsresultat	19
Schakt 1, lager och Hospitalsbron	22
Schakt 2, stenlagda ytor, spont och medeltida husgrund	30
Schakt 3, medeltida lager	48
Schakt 4, inga kulturlager	50
Schakt 5, inga kulturlager	50
¹⁴ C-analyser	51
Fynd	53
Frågeställningar och tolkningar	54
Utvärdering	58
Referenser	59
Tekniska och administrativa uppgifter	61
Bilagor	62
Bilaga 1. Schakttabell	62
Bilaga 2. Anläggningstabell	63
Bilaga 3. Fyndtabell	64

Figur 1. Utdrag ur digitala Gröna kartan för Västmanland. Västerås stad fornlämning L2002:434, stadslager/Västerås 232:1 markerad med blått. Skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

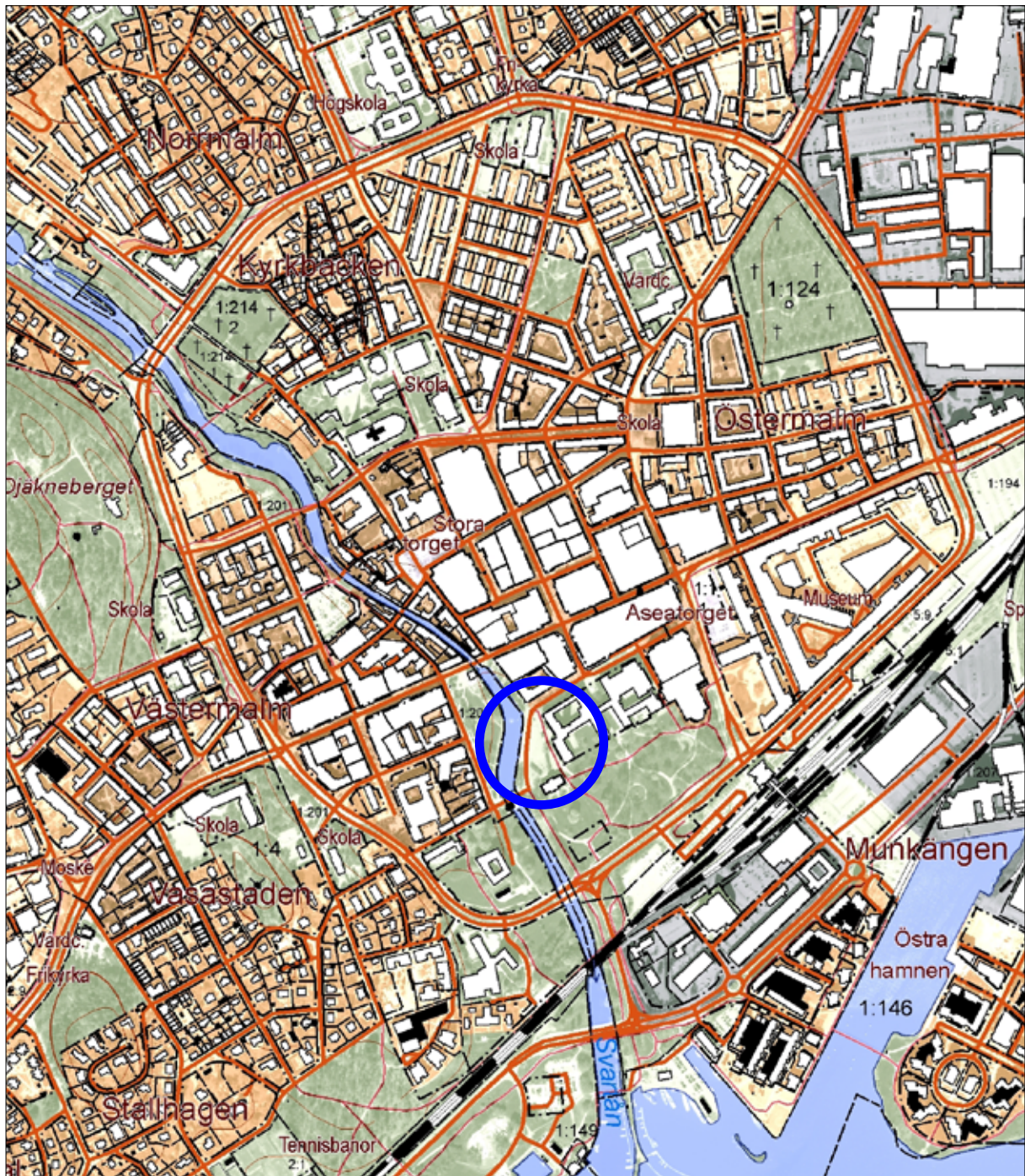
Under hösten 2021 gjorde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk undersökning på Fiskartorget och i Munkgatan i Västerås. Fem schakt togs upp. Där Munkgatan ligger i dag låg tidigare en å, med namnet Lillån, som fylldes igen 1905–1907. Två broar har funnits över ån och fundamentet till den västra bron, Hospitalsbron, framkom. Fundamentet var uppbyggt av stora stenar. Det utgör lämningar av den sista skepnaden av brofästet som har funnits på den södra sidan av Lillån. I ett schakt i Munkgatan framkom massor som har påförts på den södra sidan av den stenskodda kajkant som funnits på båda sidor om Lillån.

I ett schakt på Fiskartorget framkom rester av stenläggningar. En skriftlig uppgift finns om att Fiskartorget stenlades under 1850–1860-talen. Från ett lager på undergrunden ¹⁴C-daterades två ben med största sannolikhet till 1200-talet vilket visar att den äldsta aktiviteten i området är samtida med Dominikanerkonventet. Ett annat ¹⁴C-prov visar på datering till 1400–1500-talen. I områdets södra del framkom lämningar av en grund till ett stenhus som har blivit kraftigt eldpåverkade. Vi vet inte vilken funktion som byggnaden har haft, men troligen har det varit en byggnad med mer än en våning avsedd för förvaring och kan liknas vid ett packhus. Troligen ägdes stenhuset av Dominikanerkonventet.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) gjorde under september och oktober 2021 en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning på Fiskartorget och i Munkgatan, Västerås L2002:434 stadslager (figur 1–3), med anledning av att Västerås stad lade ned dagvattenledningar. Fem schakt togs upp.

Tack till Jouni Tervalampi, boende i Västerås, som tillhandahöll äldre fotografier som visar Lillån och bron över ån. Undersökningen gjordes av Jonas Ros och Maud Emanuelsson. Rapporten har sammanställts av Jonas Ros. Samtliga fotografier har tagits och ritningar gjorts av Jonas Ros om inte annat anges.

Figur 2. Utdrag ur rasterkarta över Västerås. Undersökningsområdet är markerat med en blå ring. Skala 1:10 000.

Syfte

Länsstyrelsen hade fastställt att den arkeologiska undersökningens syfte var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera den/de fornlämningar som framkom vid schaktningen. Undersökningen skulle klargöra följande:

- Fornlämningens utbredning inom schakten.
- Bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad.
- Preliminär datering.
- Preliminär tolkning av fornlämningen.

Länsstyrelsen bedömde att ambitionsnivån skulle vara rimlig vad det gäller åtgärder, men dokumentationen av fornlämning skulle hålla god kvalitet. Rimlig ambitionsnivå innebar att undersökning och dokumentation skulle omfatta följande:

- En arkeolog skulle delta vid schaktningen, med undantag för sträckor där det i fält bedöms som obehövligt.
- Kulturlager och anläggningar skulle dokumenteras i sektion.
- Samtliga anläggningar skulle dokumenteras i plan.
- Samtliga anläggningar skulle undersökas.
- Om möjligt skulle prover tas för ¹⁴C-datering av de undre kulturlagren och av några anläggningar.

Frågeställningar

Stiftelsen Kulturmiljövård ställde upp följande frågeställningar till kulturlager och eventuell bebyggelse:

- Finns delar av den stenförstärkta åkanten som tillhört Lillån bevarad?
- Hur dateras de äldsta lagren?
- Finns det lämningar av bålverk/bulverk?
- Hur dateras den äldsta stenlagda ytan om det framkommer sådana?
- Har det funnits bebyggelse inom området? Hur dateras bebyggelsen i så fall? Är det möjligt att säga något om byggnadernas funktioner om det har funnits sådana?
- Finns stolphål för stolpar/störar avsedda för upphängning av fiskenät, som visar att området använts som gistvall, det vill säga en öppen yta avsedd för upphängning av fiskenät?
- Är det möjligt att, med utgångspunkt från undersökningsresultatet och närheten till Dominikanerkonventet, säga något om ägandet av marken innan konventet anlades på 1200-talet?

Stiftelsen Kulturmiljövård ställde upp följande frågeställningar till eventuella skelett:

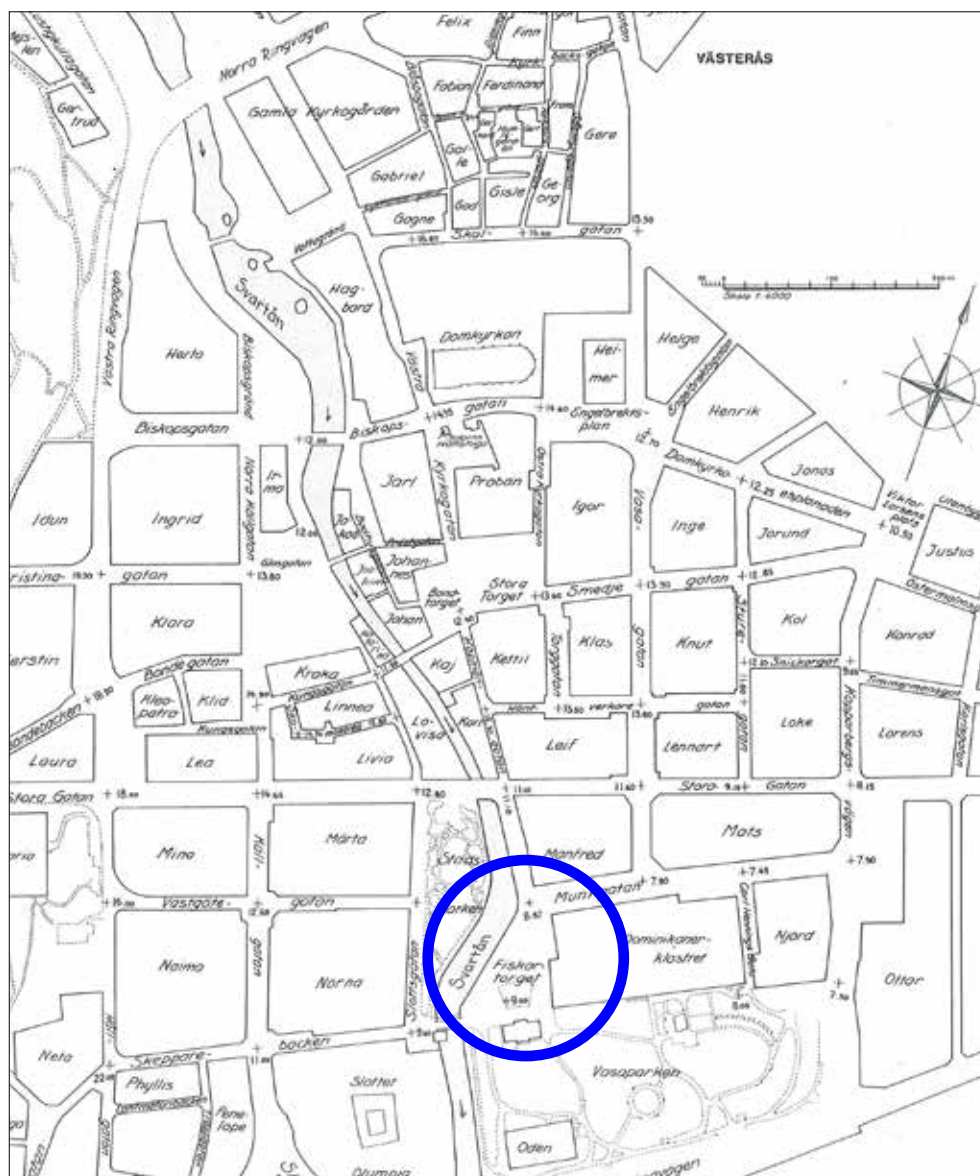
- Vilket kön och ålder har de gravlagda haft?
- Finns det skelettförändringar och skador som kan berätta om individernas hälsostatus och kanske om dödsorsaker?

Västerås

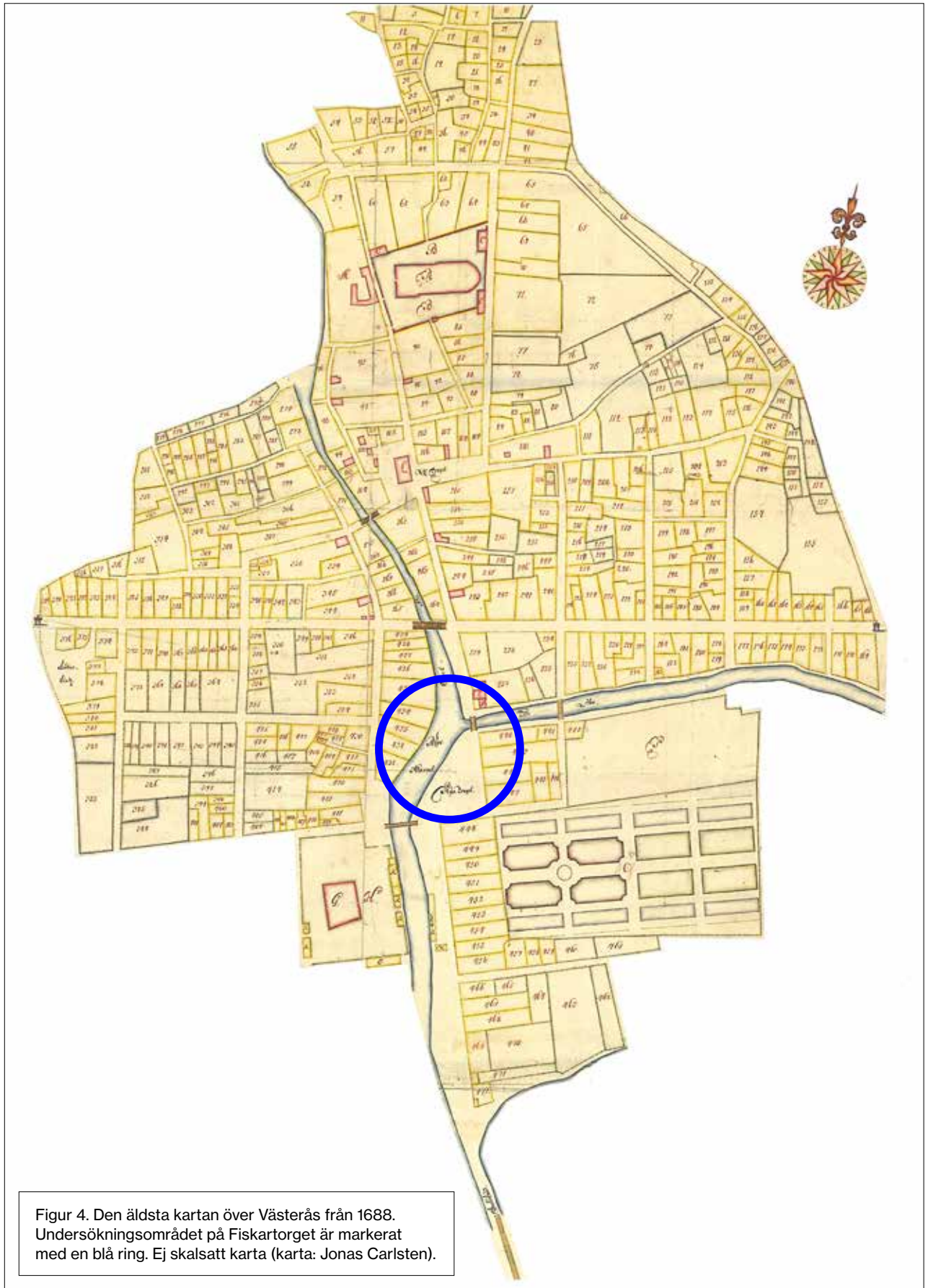
Den medeltida staden

Västerås ligger vid Svartåns mynning i Mälaren. Stavningen *Westraarus* är belagd år 1223 (SDHK 419). Namnet Västerås är en sammansättning av efterledet *Aros*, åmynning och förledet väster som har lagts till så att inte orten skulle blandas ihop med Östra Aros, nuvarande Uppsala (Wahlberg 2003:371). Aros är ett naturnamn som sannolikt är äldre än staden.

Den medeltida staden Västerås har i Kulturmiljöregistret (KMR, Forsök) beteckningen L2002:434 stadslager/Västerås 232:1. Fornlämningen omfattar ett cirka 1 000×700 meter stort område med kulturlager (figur 1). Den äldsta kartan över Västerås är från 1688 (figur 4).

Figur 3. Västerås stad med kvartersindelning. Undersökningsområdet på Fiskartorget är markerat med en blå ring (efter Gustafsson & Redin 1977).

Figur 4. Den äldsta kartan över Västerås från 1688. Undersökningsområdet på Fiskartorget är markerat med en blå ring. Ej skalsatt karta (karta: Jonas Carlsten).

Tidigare undersökningar

Flera arkeologiska undersökningar har gjorts i närheten av det aktuella undersökningsområdet (figur 5), här sammanfattas ett urval av dessa.

Arkeologiska undersökningar på den västra sidan av Svartån i Stadsparken och i Slottsgatan indikerar att där har funnits stadslignande bebyggelse redan före år 1000. I Stadsparken har det framkommit kulturlager som dokumenterats i sektion. Lagren tolkas vara delar av en tomt med två olika huslägen. Där dokumenterades flera på varandra överlagrande golv som tolkats visa att där har varit bebyggelse på platsen alltifrån den äldsta tiden före år 1000. Bland fynden märks en kam från 1000-talet (Alström 2010 och 2014; Ros 2015). I kvarteret Linnea har kulturlager undersökts som dateras till sen vikingatid och tidig medeltid (Annuswer m.fl. 1990:17ff; Bergquist 1996).

Markytan på den västra sidan av Svartån ligger topografiskt betydligt högre i jämförelse med på Fiskartorget på den östra sidan där undersökningen gjordes. Nivåskillnaden på den befintliga markytan vid undersökningsområdet är +4,29 till +5,25 meter över havet och undergrunden ligger på cirka +3,20 till 3,40 meter. Markytan i Stadsparken där den vikingatida bebyggelsen låg är cirka +8,08 meter och undergrunden ligger på cirka +6,28 meter. Därför var det möjligt att uppföra bebyggelse där redan under vikingatiden. Nivån på undergrunden skiljer nästan 3 meter mellan de två områdena. Under vikingatiden låg vattenytan cirka 5 meter över nuvarande nivå, men vi vet inte hur långt upp på land som Svartån nådde och i dag är ån uppdämd.

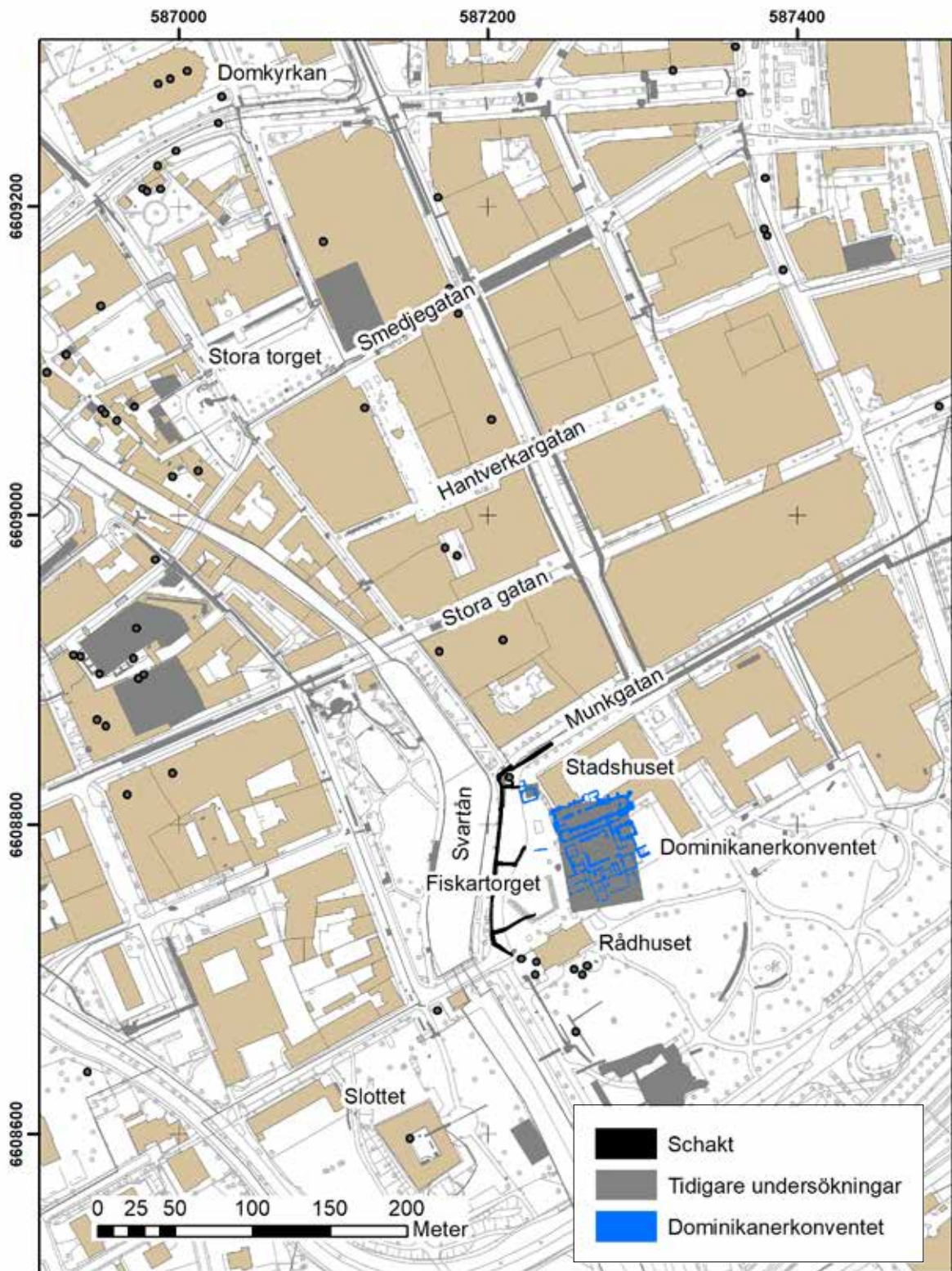
År 1953–1955 gjordes undersökningar av Dominikanerkonventet (figur 5) och därefter uppfördes Stadshuset på platsen. Konventet hade en kyrka och en kyrkogård och drygt 3 000 skelett har tagits upp där (Drakenberg 1976, 1953–1957; Folin 1985). Nordväst om konventet låg S:t Örjans/S:t Görans kapell (figur 5) som tillhörde konventet. Kapellet uppfördes av Karl Knutsson (Bonde) 1440. Vid en schaktning på Fiskartorget år 2007 påträffades delar av kapellet (Jonsson 2007). I samband med reformationsriksdagen 1527 beslutades att Sverige skulle överge den katolska tron och anta den evangeliskalutherska tron. Det medförde att klostren stängdes och Dominikanerkonventet i Västerås lades ned. Därefter började konventsbyggnaderna rivas.

År 2008 gjordes en undersökning i Munkgatans västra del och delar av fundamentet till norra fundamentet till Hospitalsbron, som gick över Lillån, framkom (Alström 2009).

I samband med byggandet av en faunapassage i Svartån 2018–2019 gjordes en arkeologisk undersökning. Då gjordes även en studie av kajkanten längs med Svartån som kunde konstateras ha byggts i olika skeden (Spjuth 2020).

År 2018 gjordes en arkeologisk undersökning på Fiskartorget södra del. Där framkom raseringslager, troligen från då Dominikanerkonventet revs på 1500-talet. Där från en nedgrävning, som kan vara del av ett dike, ¹⁴C-daterades en bit kol från björk till 1405–1455 e.Kr. (kal. 2. sigma) (Spjuth 2018).

År 2020 och 2021 gjorde Stiftelsen Kulturmiljövård undersökningar i Vasaparken och på Fiskartorget. Schakt togs upp från Erik Hahrs gata och söderut i Fiskartorget, delvis i samma sträckning och intill schakten som togs upp inom ramen för undersökningen som rapporteras här (Spjuth manus).

Figur 5. De upptagna schakten markerade med svart färg och ett urval av tidigare undersökningar markerade med grå färg. Mindre undersökningar är markerade med mörkgrå färg med svarta kanter. Vidare ses lämningarna av Dominikanerkonventet. Utdrag ur Primärkartan. Skala 1:4000.

Dominikanerorden

Västerås Stadshus blev färdigt 1963. Där Stadshuset ligger låg under medeltiden Dominikanerkonventet som grundlades 1244 (figur 5). Konventet hade en kyrka med en tillhörande kyrkogård. Där fanns en innergård med en pelargång längs innerväggarna. Vidare fanns en kapitelsal, matsalar och ekonomibyggnader, bland annat kök. Dominikanerorden benämndes även predikarbröderna på grund av att deras främsta mål var att utbreda den kristna tron genom predikan. Dominikanerorden erhöll stadfästelse av påve Honorius 1216. Dominikanerkonvent fanns bland annat i Sigtuna, Visby, Skänninge, Skara, Lödöse och Kalmar. Dominikanerna levde inte i kloster utan i konvent/ordenshus. Ett kloster var slutet men de som var verksamma i ett konvent kunde röra sig fritt i samhället. Bröderna kunde förflyttas från ett ordenshus till ett annat. Dominikanerna var en mendikantorden, av latinets *mendicare* ”att tigga”, och de försörjde sig genom allmosor och därför förlades konventen till städer där det fanns befolkning som de kunde tigga av (Fröjmark 2006).

Att ett konvent anlades i Västerås 1244 visar att det fanns en relativt stor befolkning i staden vid den tiden. En tradition finns om ett kloster i Norberg. År 1493 utfärdade Nicolaus Gristiarni, provinsialprior för dominikanerna i Dacia, ordens högste ledare i Norden, ett dokument i Norberg. Docent Christian Lovén har föreslagit att det i Norberg fanns ett predikokapell och kanske ett terminarhus, det vill säga ett härbärke för dominikanerbröder som terminerade, fullföljde de årliga terminens prediko- och tigarvandringar. Moderkonvent var sannolikt det i Västerås (Lovén 2001 och där anförd litteratur).

Enligt Dominikanerordens generalkapitel skulle ett *studia generalia*, en högskola, inrättas i Västerås år 1505. Men vi vet inte mer än så och högskolan lades ner (Gallén 1980 sp. 178ff) i samband med reformationen 1527. I Uppsala inrättades 1477 ett *studium generale* som blev Uppsala universitet. Dominikanerkonventets byggnader i Västerås raserades efter reformationen. Därefter hämtades tegel till en ombyggnation av Västerås slott från Dominikanerkonventet som revs (Kumlien 1971:400; Nordberg 1975:61ff). Platsen där Dominikanerkonventet låg var under medeltiden en ö. Holmen var namnet på ön. År 1311 utfärdades ett brev på ”Holmum” vid Västerås (SDHK 2423). Ibland benämns området Munkholmen, men inga munkar, endast bröder har funnits där.

Lillån och Munkgatan

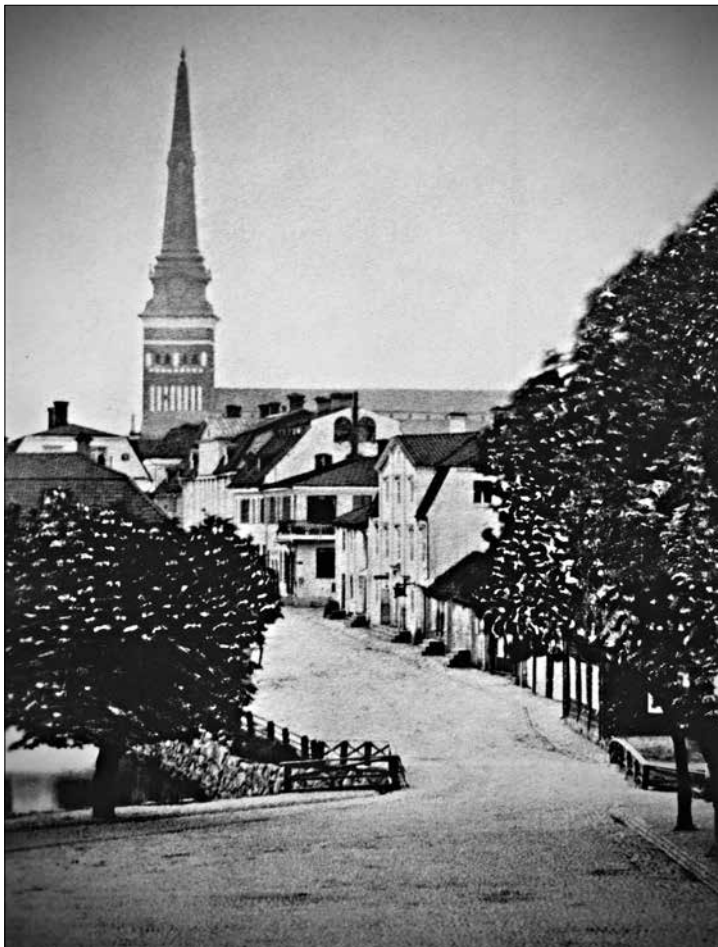
Norr om Lillån låg ett helgeandshus som omnämns första gången 1345 och det tillhörande kapellet uppfördes omkring år 1400. Efter 1527 blev helgeandshuset ett hospital. Hospitalskyrkan och övriga byggnader som tillhörde gården revs (SDHK 23425; Kumlien 1971:176, 345, 400) 1888 då Stora Westmannia uppfördes.

År 1413 och 1414 omtalas en badstuga vid Brödragatan i Västerås (SDHK 18057; 18251). Men vi vet inte var Brödragatan låg. Kanske låg badstuga invid Lillån i närheten av konventet eftersom namnet är uppkallat efter bröder.

På platsen för Munkgatan fanns tidigare en å benämnd Lillån (figur 6). På 1688 års karta fanns två broar över ån (figur 4), den ena vid Gamla Kyrkogårdsgatan, nuvarande Vasagatan, och den andra nära åmynningen invid Svartån där Erik Hahrs gata ansluter. På fotografier från 1800-talet ses bron (figur 7–10). På 1751 års karta har bron namnet Hospitalsbron, vid undersökningen påträffades delar av fundamentet till yngsta skepnaden av bron och i rapporten benämns den Hospitalsbron.

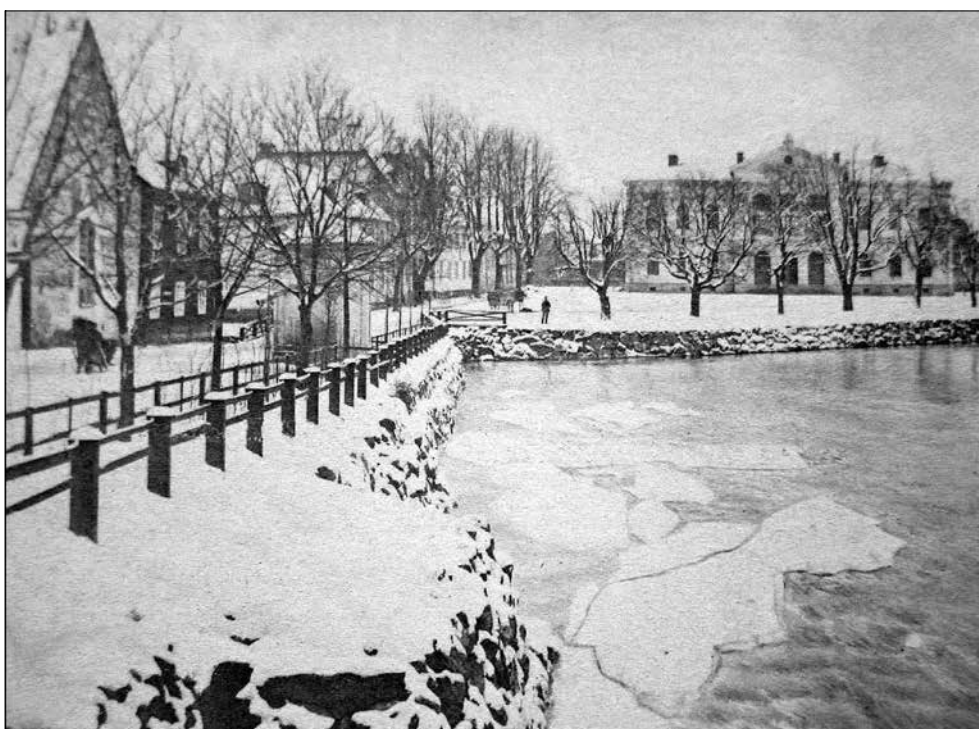
Figur 6. Lillån från väster. Till vänster ses Stora Westmannia. Foto av Johan Ludvig Nordmark på 1890-talet (bildkälla: Västmanlands läns museum).

Figur 7. Delar av Fiskartorget och Hospitalsbron över Lillån 1863–1866. I bakgrunden ses domkyrkan. Foto från söder av Axel Rydin (bildkälla: Västmanlands läns museum).

Figur 8. Delar av Fiskartorget och Hospitalsbron över Lillån 1897. Till höger ses Stora Westmannia. Här ses att Fiskartorget var belagt med små stenar. Foto från söder av Anshelm Svartz (bildkälla: Västmanlands läns museum).

Figur 9. Erik Hahrs gata ses till vänster. Där bakom Hospitalsbron över Lillån och Rådhuset till höger. Till vänster ses Hospitalskyrkan som tidigare ingick i Helgeandshuset. Kyrkan revs 1888. Foto från norr av Olof Wiklund på 1870-talet (bildkälla: Västmanlands läns museum).

De två broarna över Lillån finns även på 1751, 1854 och 1902 års kartor. På en akvarell av Johan Fredrik Martin från cirka 1800 (figur 10) ses delar av Hospitalsbron med stenskodda kanter, medan resten av Fiskartorget inte hade någon stenskoning. En bro över Lillån bör även ha funnits under medeltiden senast 1244 då Dominikanerkonventet instiftades. Antagligen låg den äldsta bron på samma plats som Hospitalsbron.

Figur 10. Akvarellmålning av Johan Fredrik Martin cirka 1800. I förgrunden Svartån och till vänster ses delar av Hospitalsbron som har stenskodda kanter, men resten av Fiskartorget hade inte någon stenskoning (bildkälla: Västerås stadsarkiv/Arvid Ridner).

Under 1700-talet bedrevs garveriverksamhet längs med Lillån. Ån fylldes med kalk från garverierna och 1798 rensades kalken bort, men orenligheter stjälpes då fortfarande ut i ån (Montelius 1993:236). Lillån hade kraftiga stenförstärkta åkanter (figur 10). År 1905 inleddes arbetet med att lägga igen Lillån och vattenflödet lades i en kulvert. Vid Lillåns mynning lades ett gjutjärnsrör och ån började läggas igen vid mynningen. Vattnet leddes ner till Svartån i ett cementrör som anslöt till gjutjärnsröret som var på plats (Drakenberg 1962; Olsson 1985a). År 1907 invigdes Västerås stadshotell och enligt uppgift dumpades rivnings- och jordmassor från Stadshotellets tomt kring den kuverterade Lillån. På 1915 års karta är ån igenlagd.

Fiskartorget och fotografier av torget

På 1688 och 1751 års kartor benämns platsen för Fiskartorget det Nya torget. På 1854 års karta benämns torget Nya torget, eller Fiskartorget. Först på 1878 års karta finns endast namnet Fiskartorget (Gustavsson 1981:53f).

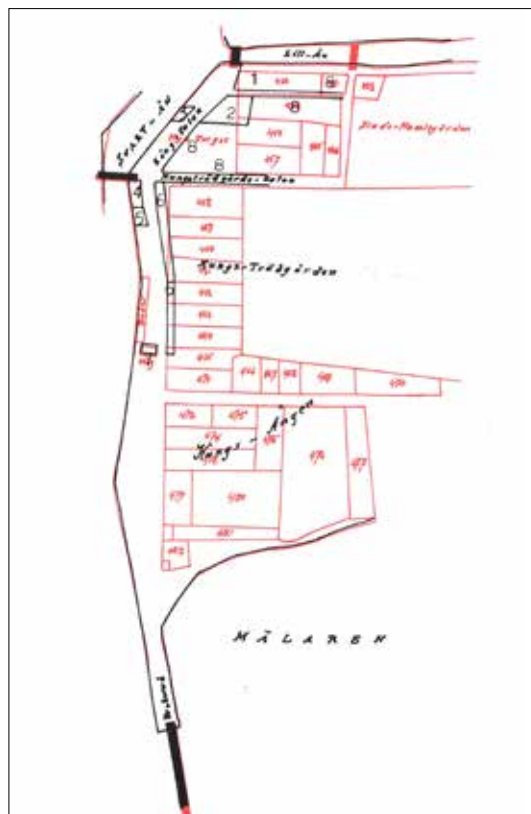
Ingen bebyggelse finns markerad på Fiskartorget på 1688 års karta och där konventet låg ses tomter, men inga spår ses efter konventet. På 1784 års karta (figur 11) ses tomter markerade där konventet låg, men inga tomter fanns på Fiskartorget.

Sven Olsson har rekonstruerat 1617 års stadsplan och redovisar den tillsammans med 1688 års karta (figur 12). Enligt 1617 års karta fanns en tomt invid Svartån och tomter på nuvarande Fiskartorget östra del. Längs med Svartån har Olsson rekonstruerat en gata med namnet Långgatan (Olsson 1985b).

På ett fotografi från 1870-talet (figur 13) ses en slänt ned mot Svartån. Torget var stenslagt med undantag av slänten mot ån. Men på en teckning från 1882 ses en stensatt kajkant (figur 14).

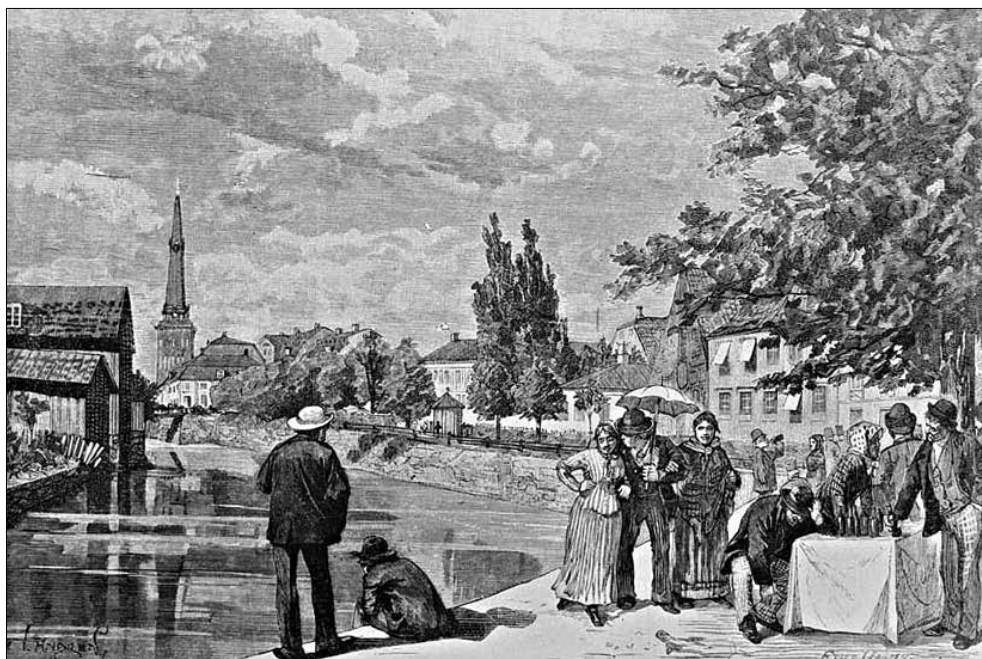
Figur 11. 1784 års karta med Svartån till vänster och Lillån som korsars av två broar, till vänster Hospitalsbron. Där Dominikanerkonventet låg ses tomter och söder därom låg Kungsträdgården. På Fiskartorget fanns varken tomter eller bebyggelse. Sydöst om slottet på den östra sidan av Svartån låg vågen. Ej skalsatt.

Figur 12. Sven Olsson rekonstruktion av 1617 års karta med svart färg och 1688 års karta med röd färg. På delar av Nya torget, nuvarande Fiskartorget, fanns tomter och en gata med namnet Långgatan. Ej skalsatt (efter Olsson 1985b).

Figur 13. Fiskartorget sett från söder. Ingen stenskoning fanns vid kajkanten och delar av torget var stenlagt. I bakgrunden bakom männen, på andra sidan Lillån, ses Helgeandsgården, Hospitalsgården och Hospitalskyrkan. Till höger ses Gaggeska gården. Foto av Olof Wiklund på 1870-talet (bildkälla: Västmanlands läns museum, Blom 1460).

Figur 14. Folkmarknad på Fiskartorget sett från söder. Fiskartorget hade en stensködd kajkant (jfr figur 13). Teckning av Victor Andréen 1882 (bildkälla: Västmanlands läns museum, Blom 1173).

Namnet Fiskartorget vittnar antagligen om att fisk såldes där. Kanske har också fiskare i Mälaren använt Fiskartorget. I Svartån fiskade man och fiskenät hängdes troligtvis upp på Fiskartorget. På 1688 års karta benämns området i Svartån norr om Slottsbron för *Aspvarpet*. Olof Grau (1904 [1754]:119) omtalar ett *kosteligt*, det vill säga inkomstbringande, Aspfsike i Svartån. Men man fiskade även nors och lax i Svartån. Fiskerättigheterna hade dock tidigare betraktats tillhörande kronan. År 1684 och 1696 sträckte sig slottets fiskerättigheter ut till vattnets mitt (Hedlund 1990:185).

Morsmässomarknaden, var en stor marknad som hölls under september månad i Västerås. Från 1640-talet hölls marknaden på olika platser i Västerås. År 1648 påbjöd landshövdingen att marknaden skulle hållas på Nya torget, det vill säga Fiskartorget, och därför skulle borgerskapet fylla ut och jämna torget med sten och grus. Men år 1649 hölls marknaden på Gamla torget "som förr", det vill säga på föregångaren till nuvarande Stora torget. Efter den stora branden 1668 förklarades Gamla torget vara marknadsplats. År 1692 klagade borgerskapet på att järnhandel hölls på gator och i gränder och påpekade att järnet skulle föras till Nya torget/Fiskartorget. År 1701 påbjöds att all järnhandeln skulle ske på Nya torget/Fiskartorget (Montelius 1993:222, 312). Vi vet inte när Fiskartorget blev ett torg, men blev det senast 1648 då marknader påbjöds att hållas där.

På den södra sidan av Fiskartorget ligger Rådhuset som invigdes 1860 och det användes som rådhus fram till 1963 då Stadshuset var färdigt. Fiskartorget stenlades under 1850–1860-talen (Wikipedia: Fiskartorget) i samband med att rådhuset uppfördes. Tidigare stod Rådhuset på Bondtorget. Innan Stadshuset byggdes stod den så kallade Gaggeska gården på platsen där Stadshuset uppfördes. Gaggeska gården flyttades enligt uppgift till Vallby friluftsmuseum 1968.

Metod och genomförande

Undersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning i samband med schaktning för nedläggande av dagvattenledningar. Arkeologen deltog inte då asfalten togs bort, men deltog då bärlagret hade börjat schaktas bort. I schakt 1 och 2, där det framkom anläggningar i plan, frilades de genom handgrävning kombinerat med varsam schaktning. Men i många fall fanns endast kulturlager bevarade i schaktväggarna.

Arkeologen följde schaktningarna där det förväntades framkomma kulturlager och anläggningar. I de schakt där endast grus, sand och lera framkom deltog inte arkeologen hela tiden, telefonkontakt hölls med de som schaktade, men samtliga schakt som togs upp besiktigades i efterhand då de var öppna.

Sektioner och framkomna arkeologiska anläggningar dokumenterades genom handritning i skala 1:20. Därefter grävdes de framkomna lämningarna varsamt bort med hjälp av grävmaskin. En sektion nr 1 upprättades, men den visar endast påförda lager och därför redovisas inte den i rapporten, men läget för sektionen redovisas. Höjden över havet mättes in med hjälp av laser och GPS. I schakt 1 framkom lager som påförts i samband med att den stenskodda kajkanten intill Lillån byggdes. Representativa delar av dessa lager dokumenterades i sektion. Den totala längden på schakten var cirka 237 meter (bilaga 1). Schaktet var djupast i den nordöstra delen, i schakt 1, där det var 2,7 meter djupt. 19 sektioner och planritningar upprättades.

Västerås stad tillhandahöll DWG:s med schakten. Några schakt fanns inte med i DWG:n och de mättes in med hjälp av GPS.

I samband med undersökningarna av Dominikanerkonventet på 1950-talet upprättades en planritning över konventsbyggnaderna. Arkeolog Oskar Spjuth hade tidigare rektifierat planen över konventsbyggnaderna som dokumenterades på 1960-talet mot den digitala Primärkartan och den redovisas i rapporten.

Osteolog Lisa Hartzell artbedömde de ben som skickades in för ^{14}C -analys med syftet att undvika ben som kan uppvisa reservoareffekt. ^{14}C -analyserna utfördes av Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet.

I Munkgatan påträffades lämningar av fundamentet till en bro som funnits över Lillån. Utvalda stenar från bron transporterades av Västerås stad till Öster Mälarstrand och användes där till en konstruktion på en av gårdarna.

Undersökningsresultat

Antalet anläggningar uppgår till 15 (tabell 1 och bilaga 2). Totalt togs fem schakt upp (figur 17–18). I figur 15 ses ett översiktsfotografi över Fiskartorget och i figur 16 ses ett fotografi av en akvarell som visar Lillån 1868.

Tabell 1. Sammanställning av anläggningarna som framkom.

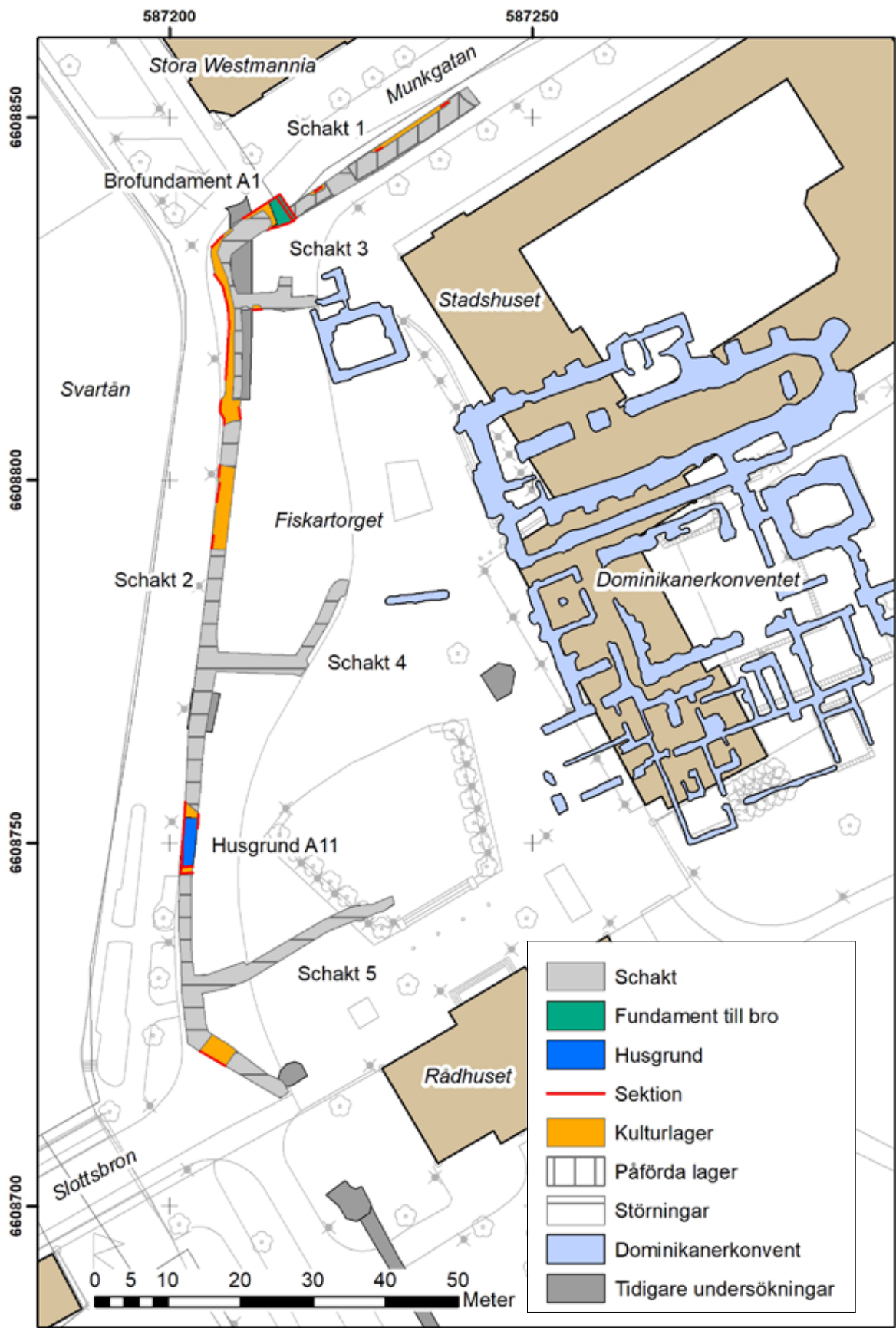
Anläggningstyp	Antal
Brofundament	1
Kajkant	1
Spont	1
Stenar vid spont	1
Stenlagd yta	7
Husgrund	1
Tegelstenar	1
Stenar	2
Summa	15

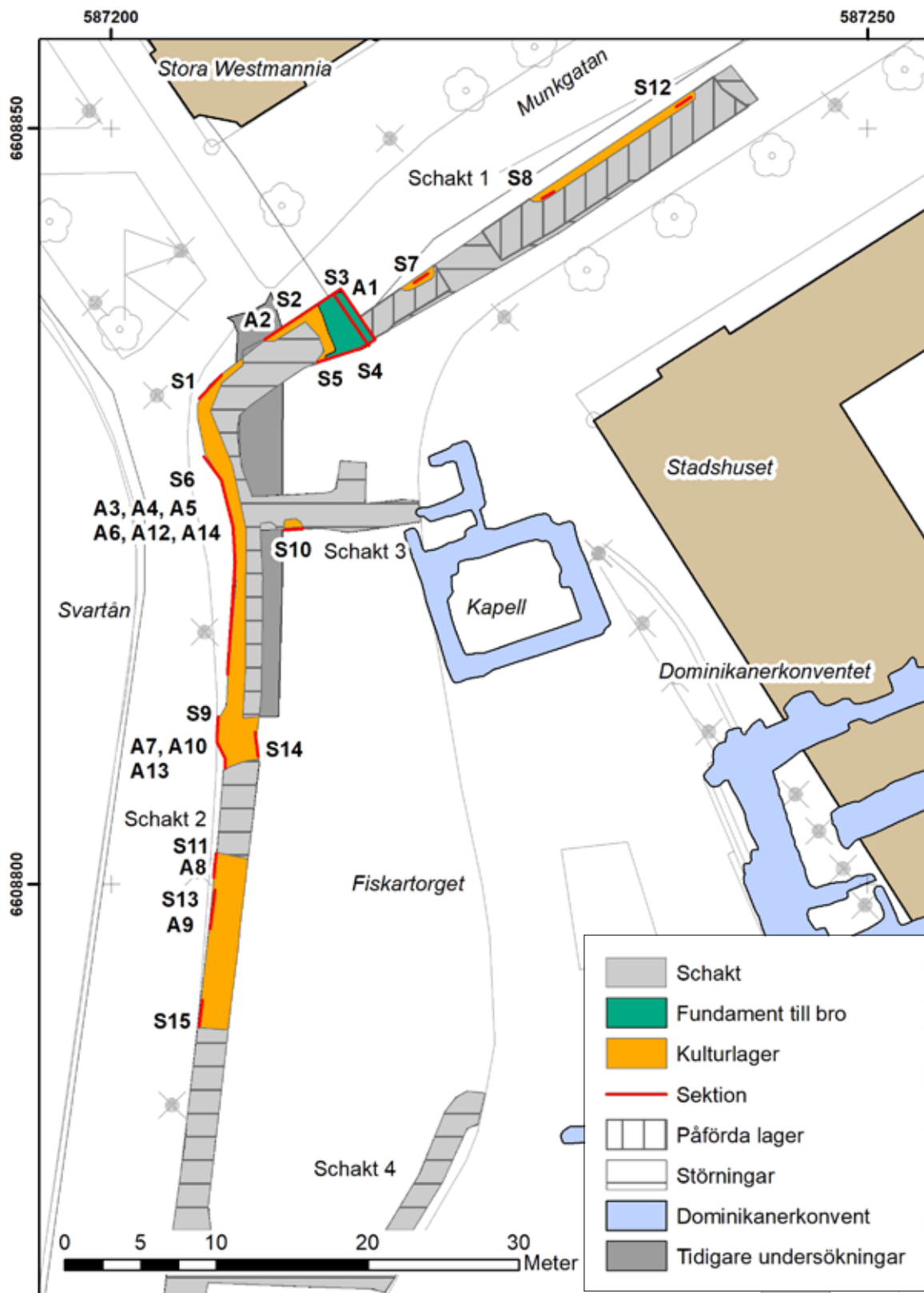
Figur 15. Fiskartorget och Stadshuset. Munkgatan ses till vänster. Till höger skimtar Rådhuset. Foto från väster.

Figur 16. Akvarell av Rudolf Gagge 1868. Här ses Lillån från sydväst. Bron närmast går i nuvarande Vasagatans riktning. Bron längst bort, med räcket, benämndes Kolerabron och motsvarar platsen för Kopparbergsvägen. Originalen tillhör Rudbeckianska skolan. Foto av Ernst Blom (bildkälla: Västmanlands läns museum, Blom 1252).

Figur 17. Schakt 1-5. Brofundamentet, A1, och husgrunden, A11, är markerade. Partier med kulturlager, störningar och påförda massor är markerade. Till höger ses Dominikanerkonventet. Utdrag ur Primärkartan. Skala 1:800.

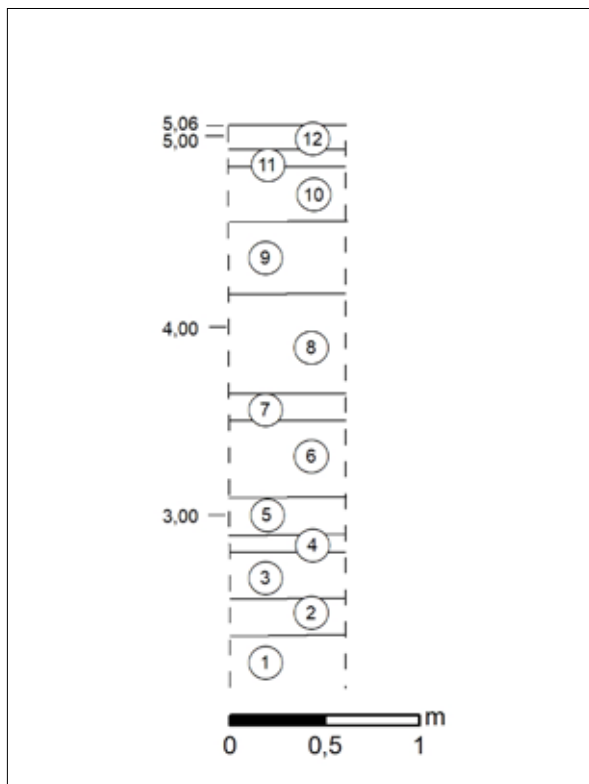

Figur 18. Undersökningsområdets norra del med schakt 1 och 3 delar av schakt 2. Sektioner är markerade med S1–S15. Anläggningarna är markerade med A och nummer. Partier med kulturlager, störningar och påförda massor är markerade. Utdrag ur Primärkartan. Skala 1:400.

Schakt 1, lager och Hospitalsbron

Lager söder om Lillån

Där Munkgatan ligger i dag fanns Lillån som fylldes igen under 1900-talets början (figur 6). Av en akvarell av Rudolf Gagge från 1868 framgår att Lillån inte hade någon stenskodd kajkant vid den tiden. På sidorna av Lillån har stenskodda kajkanter funnits byggda av stora stenar som troligtvis byggts under 1800-talets andra hälft, troligen under 1870–1880-talet (jfr figur 13–14). Den södra stenskodda kajkanten har funnits norr om det upptagna schaktet. I schaktet fanns tjocka påförda lager med olika karaktär som var som mest 2,7 meter tjocka som sannolikt påförts i samband med att kajkanten byggdes intill Lillån. Schaktet togs upp i Munkgatan (figur 17–19).

Figur 20. Sektion 12 sedd från söder. Här ses lager som påförts på den södra sidan av den stenskodda kajkanten. Lager 1–3 är avsatta. Lagren därovanför är påförda. (Se figur 18 för sektionens läge). Undergrunden nåddes ej. Skala 1:40.

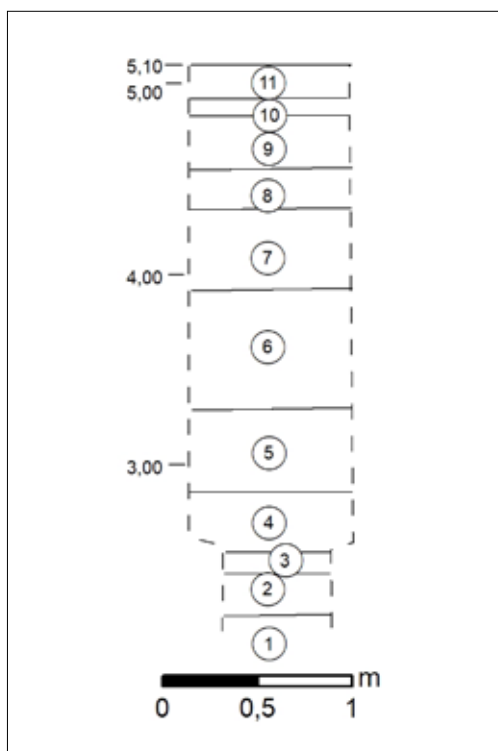

Figur 19. Schakt 1 i Munkgatan. I schaktets botten har en grusbädd för dagvattenledningen påförts. Lillåns södra stenskodda kajkant har legat till vänster på bilden, norr om schaktet. Foto från väster.

Lagerbeskrivningar:

1. Mörkbrun lerblandad kulturjord.
2. Grå lera och jord.
3. Mörkbrun lerblandad kulturjord.
4. Mörkbrun jord med klumpar av blågrå lera. Påfört lager.
5. Blågrå lera med stråk av brun lera. Påfört lager.
6. Ljusbrun lera, jord, tegelbitar, obränd kalk och stenar. Påfört lager.
7. Blågrå och mörkbrun lera, små stenar och tegelflisor. Påfört lager.
8. Blågrå lera. Påfört lager.
9. Naturgrus.
10. Sand.
11. Krossade stenar.
12. Asfalt.

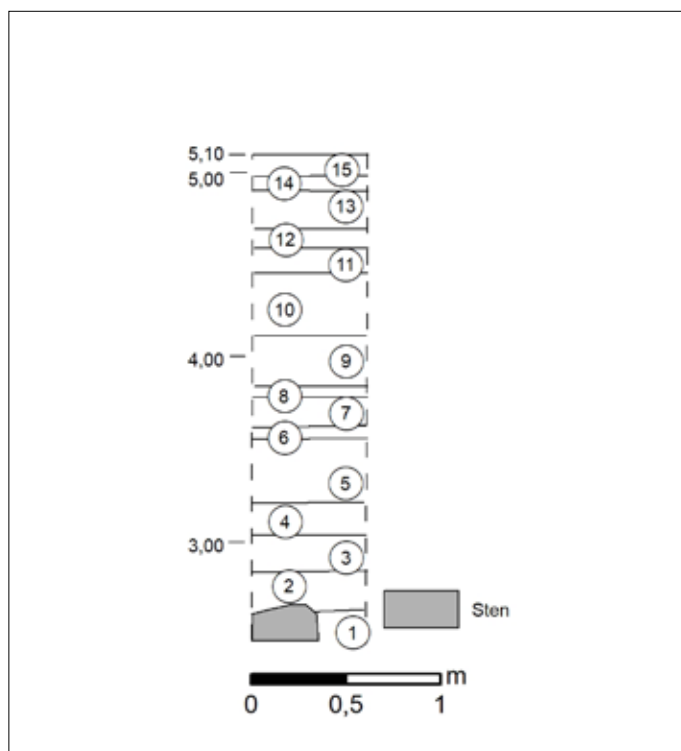
Tre sektioner upprättades över delar av den norra schaktväggen (figur 20–22). Under de påförda massorna fanns kulturlager som representerar en äldre markhorisont på Lillåns södra sida. Inga daterande fynd påträffades dock i de lagren, men de bedöms preliminärt kunna vara från 1600–1800-talen. Det äldsta lagren, 1–3 i sektion 12 är avsatta (figur 20). Lager 2 i sektion 8 (figur 21) kan vara svallat från Lillån och de yngre lagren är påförda. Lager 1 i sektion 7 (figur 22) kan vara svallat och lager 2 är avsatt. De yngre lagren är påförda. I den södra schaktväggen framkom inga kulturlager, där fanns grus och sand som var fyllning ovanför en ledning.

Figur 21. Sektion 8 sedd från söder. Här ses lager som påförts på den södra sidan av den stenskodda kajkanten. Lager 1 kan vara svallat eller påfört lager. Det är oklart om lager 1 är undergrunden. (Se figur 18 för sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

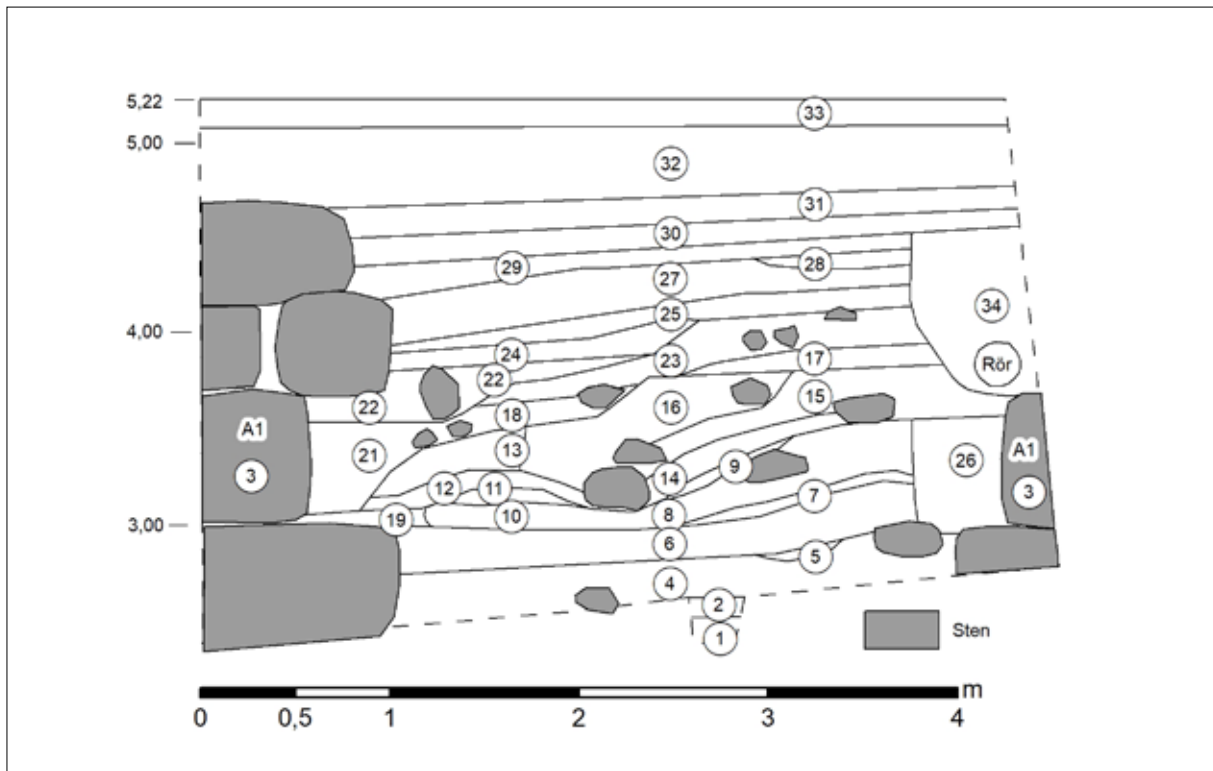
1. Blågrå lera.
2. Grå sandblandad lera. Kan vara svallat, eller möjligen påfört lager.
3. Grå sand och lera med inslag av tegelbitar. Påfört lager.
4. Brun lera blandad med sand, tegelflisor, kalkbruk och en bit vingtegel. Rödbrun rostutfällning i lagret. Påfört lager.
5. Mörkbrun lera, sand, stenar och tegelflisor. Påfört lager.
6. Blågrå lera med stänk av jord, stenar, tegelbitar och kalkbruk. Påfört lager.
7. Blågrå lera. Påfört lager.
8. Naturgrus och sand.
9. Sand.
10. Krossade stenar.
11. Asfalt.

Figur 22. Sektion 7, sedd från söder. Här ses lager som påförts på den södra sidan av den stenskodda kajkanten. Lager 1 kan vara svallat och 2 är avsatt. I botten ses en sten. Undergrunden nåddes ej. (Se figur 18 för sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Blågrå sand och lera. Kan vara svallat, eller möjligen påfört lager.
2. Mörkbrun lera blandad med kulturjord, träflisor och tegelbitar. Avsatt lager.
3. Flammigt lager. Brun och grå lera, jord, tegelflisor och kalkbruksbitar. Påfört lager.
4. Flammigt lager. Klumpar med grå lera, jord, tegelflisor, tegelstenar och kol. Påfört lager.
5. Brunt och grått flammigt lager. Jord, lera, lerklumpar, tegelflisor och brända kalkbruksbitar. Påfört lager.
6. Grå lera med inslag av kalkbruk, tegelflisor och stenar.
7. Brun lera med lerklumpar, stort inslag av förmultnat organiskt material, tegelflisor, kalkbruk och små stenar. Påfört lager.
8. Blågrå lera med inslag av jord. Påfört lager.
9. Mörkbrun lera med inslag av sand, tegelflisor, stenar, kalkbruk och sot. Påfört lager.
10. Blågrå lera med inslag av tegelflisor, stenar och jord. Påfört lager.
11. Sand.
12. Grus och stenar.
13. Sand.
14. Stenar och krossade stenar.
15. Asfalt.

Figur 23. Sektion 5 sedd från väster. Här ses påförda lager och delar av Hospitalsbrons brofundament, A1, till höger och vänster efter att stenar tillhörande brofundamentet tagits bort. Undergrunden nåddes ej. Se figur 18 för sektionens läge. Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Rödbrun lera blandad med organiskt material. 2. Mörkbrun lera med inslag av tegel och träbitar. 3. Stenar, del av fundament till bron, A1. 4. Mörkbrun sandblandad lera. Fynd av rörskaftshandtag till en trebengsryta av yngre rödgods (fnr 1, figur 24). 5. Blågrå och vit lera. 6. Flammigt lager. Mörkbrun lera och blågrå lera med inslag av tegelflisor och stenar. 7. Blågrå lera med inslag av brun lera och tegelflisor. Fynd av del av kripipa (fnr 2, figur 26). 8. Mörkbrun lera och sand blandad med kulturjord och obränd kalk. 9. Liggande trä som var förmultnat. Fynd av del av rörskaftshandtag till en trebengsryta av yngre rödgods (fnr 3, figur 25). 10. Grå flammig lera blandad med brun lera och tegelflisor. 11. Beige sand. 12. Brun lerblandad jord och kol. Stråk av sot och kalkbruk. 13. Grå flammig lera med inslag av tegel och stenar. 14. Brun lera, klumpar med grå lera och tegelflisor. 15. Mörkbrun sand och lera. Stort inslag av tegelflisor.	16. Gråbrun lera med jord, tegelflisor och små stenar. 17. Blågrå lera med inslag av tegelflisor. 18. Mörkbrun lera med inslag av träflisor och stenar. Träflisor i toppen av lagret. 19. Mörkbrun lera, tegelflisor och stenar. 20. Utgå. 21. Gråbrun lera, stenar och tegel. 22. Grå lera och små stenar. 23. Mörkbrun lera, stenar och små tegelflisor. 24. Brun lera. 25. Mörkbrun lera, stenar och små tegelflisor. 26. Grå lera. 27. Blågrå lera. 28. Mörkbrun lera. 29. Blågrå lera. 30. Brun sand. 31. Krossad sten. 32. Sand. 33. Asphalt. 34. Jord, lera och stenar. Fyllning över äldre gjutjärnsrör som antingen var vattenledning eller gasledning.

Längre västerut i schaktet undersöktes ett brofundament till Hospitalsbron och då det schaktades bort dokumenterades en sektion nr 5 (figur 18 och 23) över den uppkomna schaktväggen. I sektionen ses lagren som påförts öster om bron och innanför den stenskodda kajkanten som legat norr om schaktet. Lager 21 och 26 har troligen påförts i syfte att ge stabilitet till brofundamentet. Vidare ses delar av brofundamentet, A1, som satt fast i den norra och södra schaktväggen.

I de påförda lagren påträffades fynd som kommer från kulturlager som grävts bort någonstans och deponeras på platsen. Fynden daterar inte uppförandet av den sten-skodda kajkanten, men de visar att massorna påförts med fynd som dateras till 1600–1700-tal. I lager 4 påträffades en del av ett rörskaftshandtag till en trebensgryta (fnr 1, figur 24). I lager 9 påträffades en del av ett rörskaftshandtag till en gryta (fnr 3, figur 25). I lager 7 framkom en del till en kritpipa (fnr 2, figur 26) som dateras 1600-/1700-tal.

Figur 24. Del av rörskaftshandtag till en trebensgryta (fnr 1) från lager 4 i sektion 5 (figur 23).

Figur 25. Del av rörskaftshandtag, fnr 3, från lager 9 i sektion 5 (figur 23).

Figur 26. Del av skaft till kritpipa (fnr 2) från lager 7 i sektion 5 (figur 23).

Hospitalsbrons brofundament

Delar av fundamentet, A1, till Hospitalsbron som har funnits över Lillån undersöktes. Fundamentets västra del har schaktats bort tidigare i samband med att ledningar lagts ned, men delar av fundamentets östra del var bevarat. På 1688 års karta ses en bro över ån (figur 4), men fundamentet som påträffades tillhör den yngsta skepnaden av bron som var i funktion fram till dess att Lillån fylldes igen under 1900-talets början.

Fundamentet var bevarat på en yta av cirka 4×3 meter och var uppbyggt av 0,45–1,3 meter stora huggna stenar med ojämna ytor som fanns i flera lager (figur 18 och 27–29). En sektion upprättades (figur 30). Stenblocken var kallmurade så att inte fukt och vatten skulle bindas i murbruk. Stenarna låg inte i förband och fogarna bildade ett oregelbundet nätverk. I vissa stenar fanns skjut- och klyvsömmar, med varierande djup, en söm var cirka 0,10 meter djup och med en diameter av 0,021 meter. En skjutsöm är en borrsöm och sådana görs med jämna mellanrum och hålen laddas med krut. Tidigare klövs stenarna med hjälp av kilar. En bergart har ofta en eller flera riktningar där den har klyvbarhet och klyvsömmarna kan se ut på olika sätt. Då fundamentet byggdes uppstod hålrum mellan stenarna och i dessa fanns inkilades skolstenar, det vill säga fogstenar, som var mindre skarpkantade stenar. Dessa mindre stenar var sannolikt spill som uppkom då de större stenarna klövs.

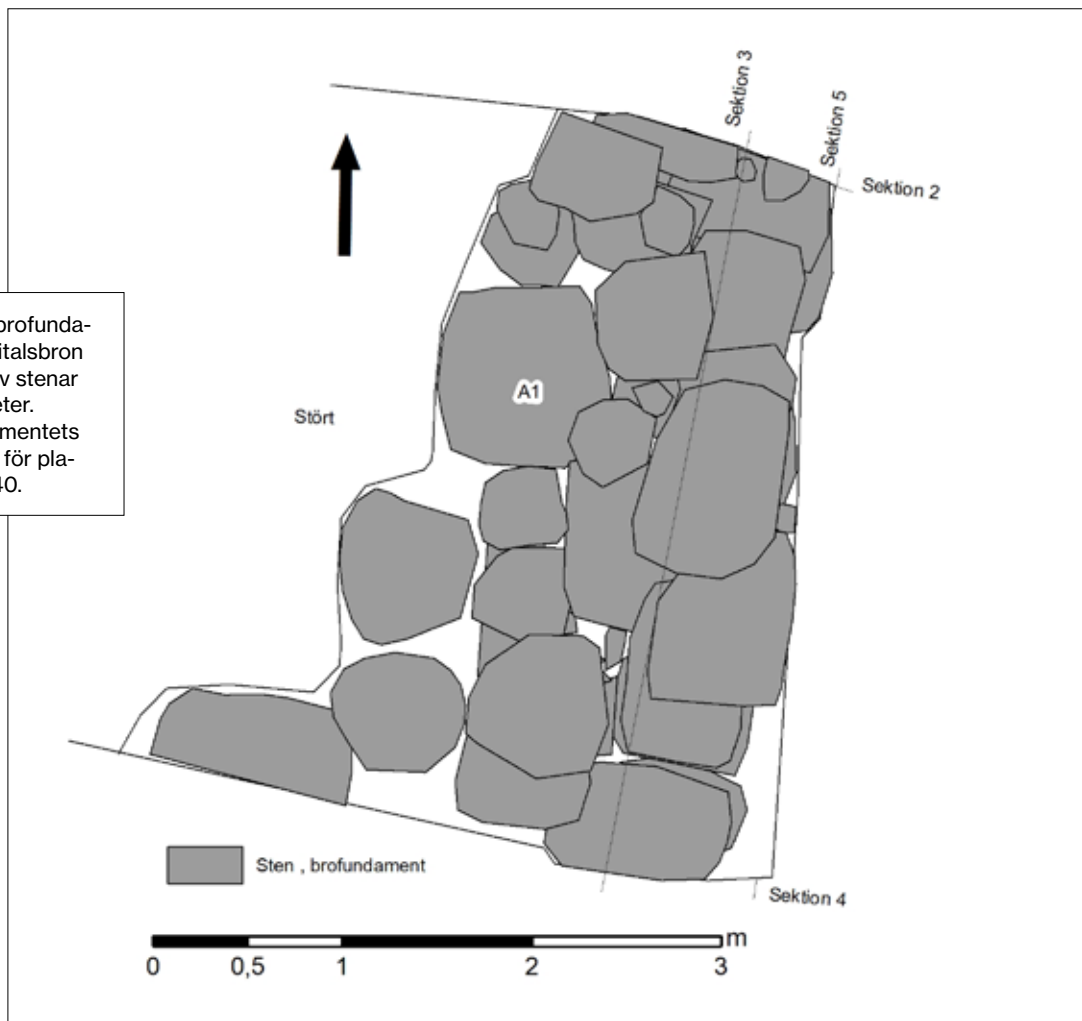

Figur 27. Brofundamentet till Hospitalsbron. I bakgrunden ses Mungatan som tidigare var Lillån. Foto från väster.

Figur 28. Brofundamentet till Hospitalsbron. I bakgrunden ses Stadshuset. Foto från nordväst.

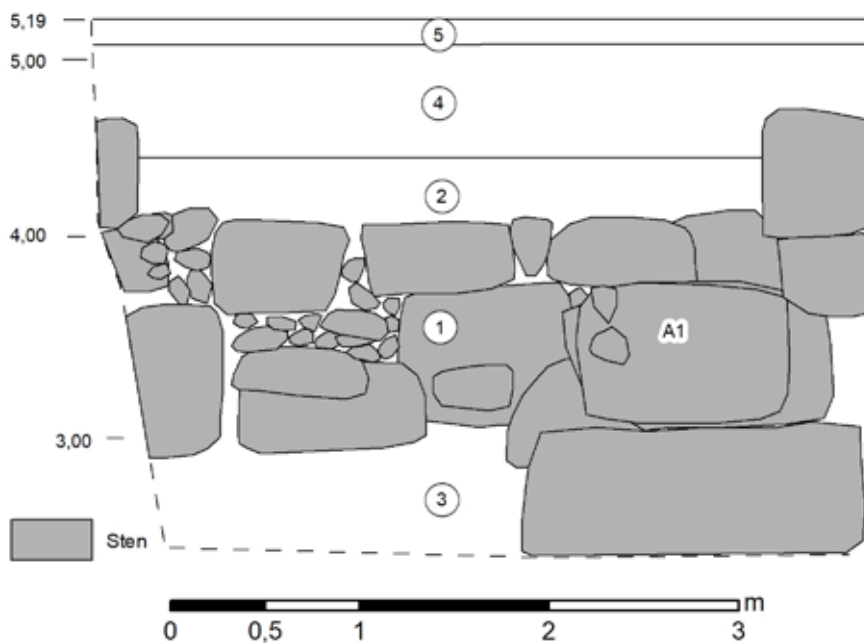
Figur 29. Plan över brofundamentet, A1, till Hospitalsbron som var uppbyggt av stenar i storlek 0,45–1,3 meter. Till höger ses fundamentets östsidan. (Se figur 18 för planens läge.) Skala 1:40.

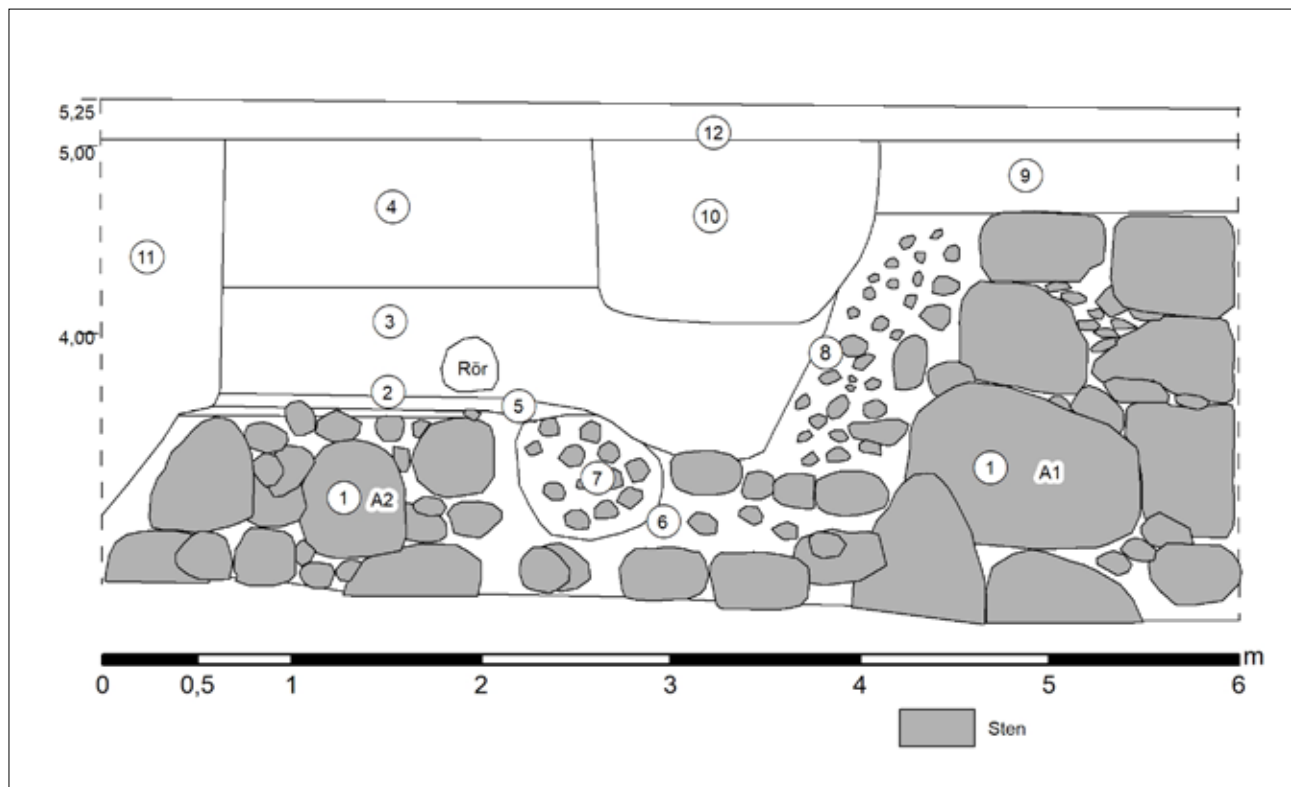

Figur 30. Sektion 3, visar brofundamentet till Hospitalsbron sedd från väster. De nedre stenarna låg cirka 0,80 meter framför stenarna längre upp. Undergrunden nåddes ej. (Figur 18 och 29 visar sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Stenar, del av fundamentet, A1. I en sten fanns ett borrhål med en diameter på 0,021 m och 0,10 m djupt.
2. Lera och tegel. Påfört lager.
3. Sand.
4. Sand och stenar.
5. Asfalt.

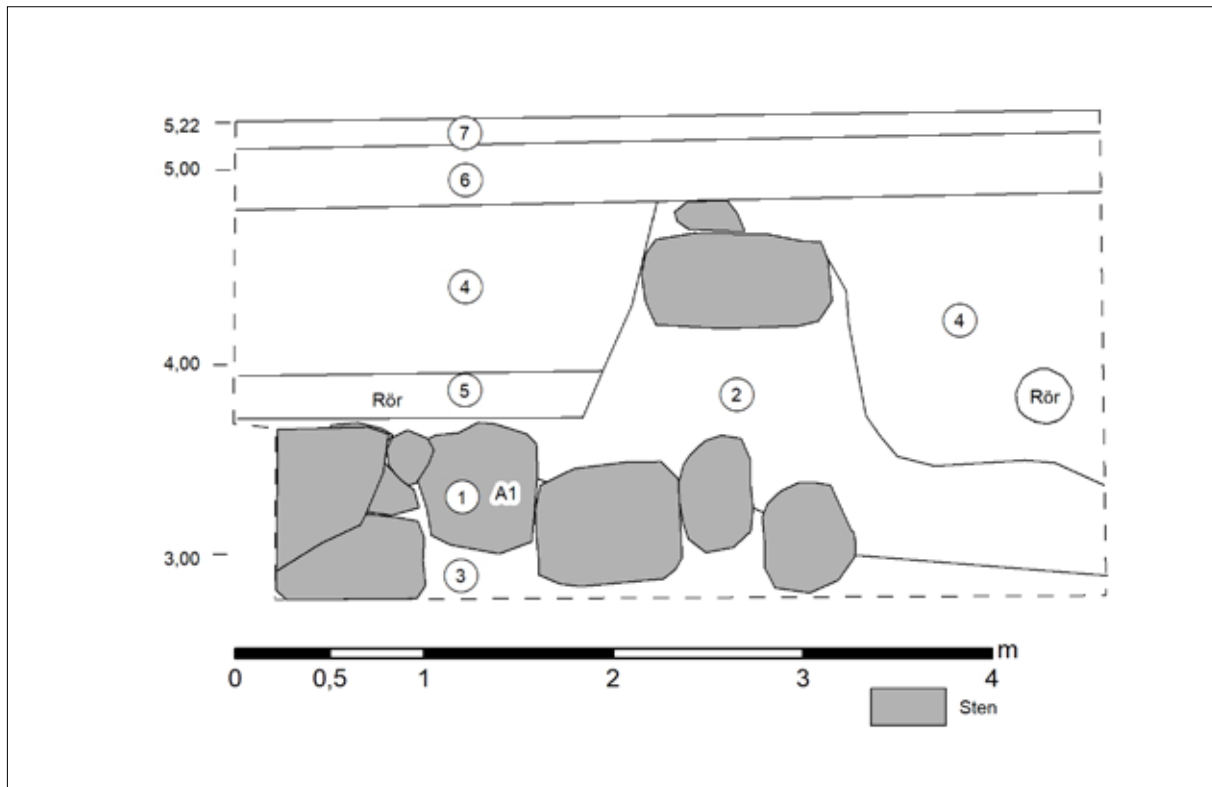
Figur 31. Sektion 2 sedd från söder. Här ses den norra schaktväggen med delar av brofundamentet, A1, och till vänster också delar av den stenskodda kajkantens södra väggs insida, A2. Lager 5 var en liggande förstärkning av gjutjärn med rest av ett ankarslut förankrat i en sten. Undergrunden nåddes ej (figur 18 och 29 visar sektionens läge). Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Stenar, del av fundament till bron som också kan ha varit del av den stenskodda kajkantens södra sida.	6. Brun sand och lera.
2. Lera, grus och stenar. Lagret påfördes sannolikt då kajkanten och bron revs.	7. Brunsvart sand, kol och sot. Påfört lager.
3. Grus och sten.	8. Stenar 0,1–0,03 m och lera. Påfört lager.
4. Grus och krossad sten.	9. Krossat grus.
5. Liggande förstärkning av gjutjärn, 0,04 m brett. Där fanns även rester av ett ankarslut förankrat i en sten.	10. Krossat grus.
	11. Grus.
	12. Asfalt.

En sektion upprättades över den norra schaktväggen (figur 18, 29 och 31 sektion 2) och där ses delar av brofundamentet, A1. Sannolikt utgjorde stenarna, A2, till vänster i sektionen delar av den stenskodda kajkantens södra väggs insida. Men någon skarp gräns kan inte urskiljas eftersom båda anläggningarna har ingått i brofundamentet.

I den södra schaktväggen, väster om brofundamentet som framkom i plan, fanns stenar, A1, som utgör delar av den södra delen av brofundamentet. En sektion (nr 5, figur 32, 18 och 29) upprättades där. Risk för ras uppkom och därför kunde inte schaktväggen rensas fram i sin helhet. Därför är det oklart om fler stenar tillhörande fundamentet fanns längre in i schaktväggen. Figur 33 är en arbetsbild, där ses även ledningar som finns på platsen.

Figur 32. Sektion 4 sedd från norr. Här ses stenar, A1, som ingick i brofundamentet. Undergrunden nåddes ej (figur 18 och 29 visar sektionens läge). Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Stenar brofundament.
2. Brun lera och stenar.
3. Brun lera och jord.
4. Jord, lera, stenar. Fyllning ovanför äldre vatten- eller gasledningsrör.
5. Rör.
6. Sand.
7. Asfalt.

Figur 33. Arbetsbild som visar delar av schakt 1 (figur 18). I schaktet fanns många rör och ledningar. I schaktets bortre del fanns brofundamentet till Hospitalsbron, men det var avlägsnat då fotografiet togs. Foto från väster.

Schakt 2, stenlagda ytor, spont och medeltida husgrund

Schaktet togs till stora delar upp fram till kantstenen intill trottoaren på den västra sidan av den asfalterade körbanan på Fiskartorget. Kulturlager fanns bevarade längs vissa sträckor under kantstenen längs med schaktets västra sida och på några punkter i plan. Några anläggningar och lager som var nedgrävda i undergrunden fanns också bevarade. Längs med schaktets sträckning fanns vattenledningar.

I den västra schaktväggen, i schaktets norra del, framkom en spont av trä som bedöms vara träslaget tall, A3, och stenar, A6 och A14 (figur 17, 35 och 36) som stöttade sponten. Konstruktionen har antagligen byggts i samband med arbete för att förstärka kajkanten vid Svartån. Sponten var delvis sammanfogad med spikar som var upp till 0,15 meter långa. I fyllnadsmassorna intill sponten påträffades en mindre bit vitt kakel av en typ som blev vanlig under 1800-talets slut och 1900-talets början. Kakelbiten tillvaratogs ej. Stenarna kan ha lagts och sponten byggts 1905–1907 i samband med att Lillån lades igen eller i samband med att kajkanten vid Svartån byggdes under 1870–1880-talen (figur 13 och 14). Kanske rasade detta parti ut i Svartån och därefter byggdes förstärkningen.

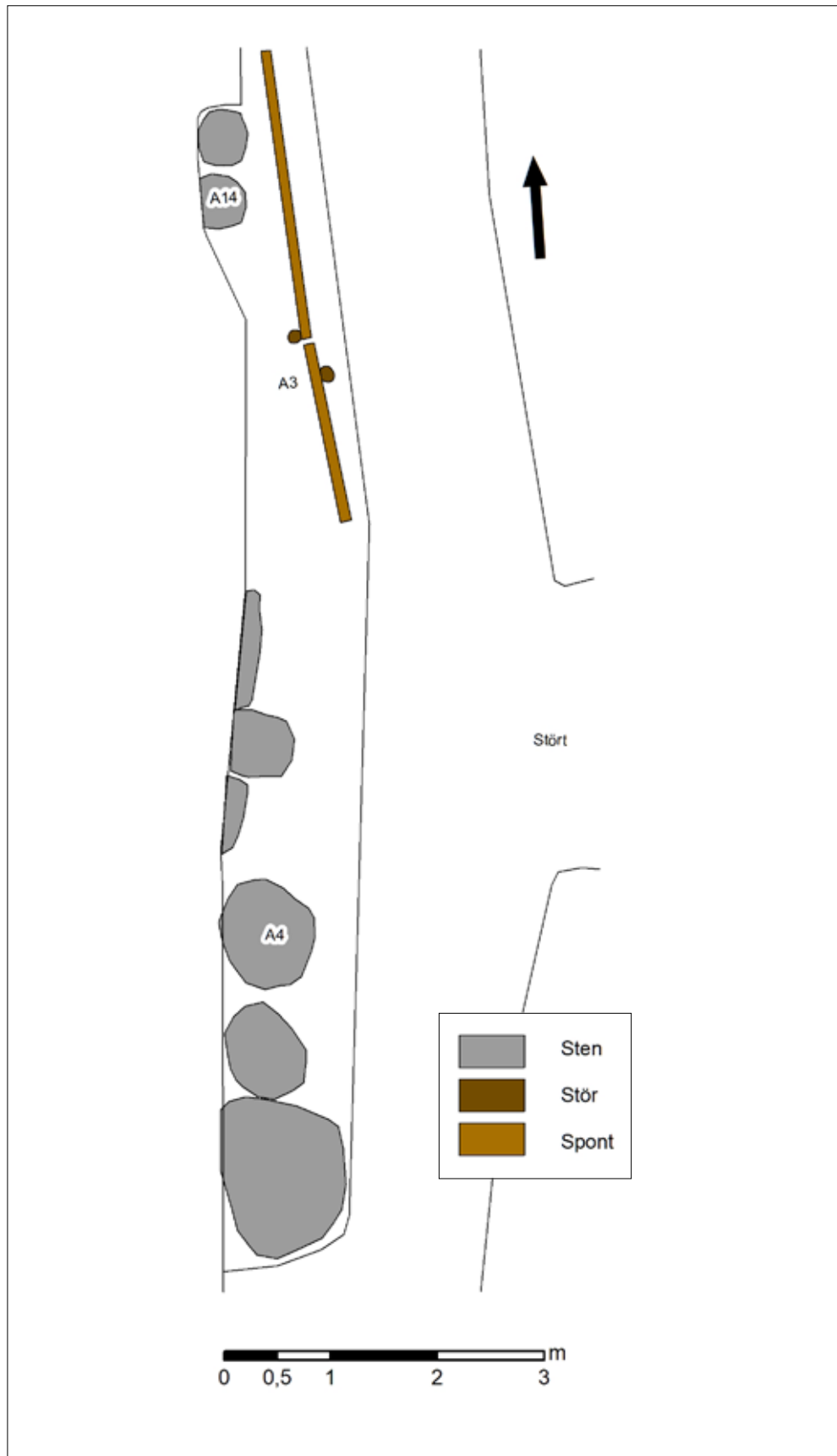
Omfattande störningar fanns i schakt 2 (figur 18 och 34) och större delen av kulturlagren som sannolikt har funnits på Fiskartorget har schaktats bort. Sannolikt schaktades hela Fiskartorget ned och kulturlagren försvann i samband med att torget asfalterades och ett bärlager påfördes. Men lagren under kantstenen invid trottoaren intill ån schaktades inte bort. Schaktningen på Fisktorget gjordes sannolikt i samband med att Stads- huset byggdes eller vid ett senare tillfälle.

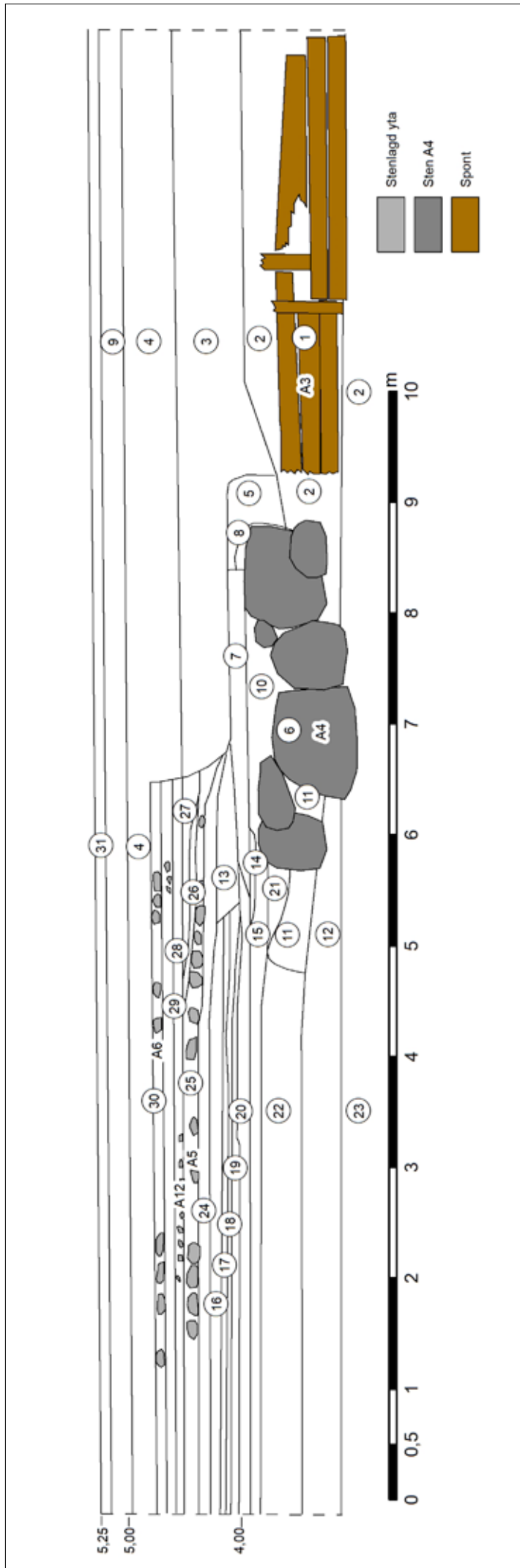
Figur 34. Översiktsbild som visar schakt 2. Foto från norr.

Figur 35. I schakt 2 framkom en spont, A3, som stadgat åkanten mot Svartån. Foto från norr.

Figur 36. Plan över sponten, A3 och stenarna A4 och A14. Skala 1:50. (Se figur 18 för planens läge.)

Figur 37. Sektion 6 sedd från öster. Till höger ses delar av en spont, A3, och stenar, A4, som även tillhörde sponten. Till vänster ses äldre hårdgörningsytor och delar tre stenlagda torgytor, A5, A6 och A12. Undergrunden nåddes. (Se figur 18 för sektionens läge.) Skala 1:50.

Lagerbeskrivningar

1. Kantställda sågade träplankor. Spontning för att stabilisera lagren mot Svartån. Troligtvis byggd under sent 1800-tal eller i samband med att Lillån lades igen 1905–1907.
2. Blågrå lera.
3. Blågrå lera med inslag av sand och stenar. Påfört lager.
4. Sand. Bårlager.
5. Blågrå lera med inslag av tegel och stenar. Påfört lager.
6. Stenar och tegel. Vatten från Svartån strömmade in genom lagret.
7. Mörkbrun lera.
8. Lera, tegelfislor och stenar.
9. Krossade stenar och sand.
10. Blågrå lera med inslag av små stenar.
11. Blågrå lera. Påfört lager.
12. Brun lera, kalkbruk och tegel.
13. Rödbrun sand och tegelfislor.
14. Mörkbrun lera, sand, tegelfislor och stenar.
15. Brun sand och lera. Fynd av del av kripipa (fnr 5, figur 38) och del av fat av yngre rödgods (fnr 6, figur 39).
16. Flammigt, brun sand och lera, kalkbruk och sot.
17. Brun lera.
18. Brun sand och lera.
19. Rödbrun sand och lera.
20. Brun sand, lera, tegelfislor och kalkbruk.
21. Brunsvart lera, sot och tegelfislor.
22. Brun lera och tegelfislor.
23. Blågrå lera.
24. Brun sand. Fynd av del av skål av yngre rödgods (fnr 7, figur 40).
25. Rödbrun lera och sand. Stenlagd yta, A5.
26. Rödbrun lera och sand.
27. Brun sand och lera och hårdgörningsyta i form av små stenar.
28. Brun sand och lera, grå sand i botten. Fynd av delar av gryta av yngre rödgods (figur 41).
29. Brun sand och lera med inslag av små stenar, 0,02–0,04 m, stenlagd yta, A12.
30. Brun sand och lera, stenar 0,06–0,08 m stora. Stenlagd yta, A6.
31. Asfalt.

En sektion, nr 6, upprättades (figur 18 och 37) och i den ses sponten A3 och stenarna A4. Ovanpå sponten ses lager 2–4 och 9 som påförts efter att sponten byggts. Stenarna, A4, låg till största delen i schaktet, men vissa ses i sektionen. Delvis ovanför och bakom stenarna, ses till väster i sektionen äldre kulturlager, de låg ligger några decimeter västerut in i schaktväggen i förhållande till stenarna A4.

I sektionen ses lämningar av stenlagda ytor i tre nivåer, A5, A6 och A12 (figur 37), med hårdgöringslager mellan. Som sagts påbjöd landshövdingen 1648 att marknaden skulle hållas på Nya torget/Fiskartorget och borgerskapet skulle fylla ut och jämna torget med sten och grus. Troligtvis är de äldsta hårdgöringslagren i sektion 6, bland annat lager 15 påfört 1648 med avsikt att skapa en jämn markyta på torget. Marknivån var lägre på denna plats i jämförelse med där stenläggningen påträffades längre söderut där endast ett lager med stenläggning fanns. En uppgift finns om att Fiskartorget stenlades under 1850–1860-talen och den tyngsta stenlagda ytan A6 är antagligen från den tiden. Att stora delar av Fiskartorget har varit stenlagt framgår av fotografier (figur 7–8 och 13).

Några fynd påträffades i sektion 6. I lager 15, som är ett av de äldre lagren, framkom en del av skaftet till en kritpipa (fnr 5, figur 38) och en del av en kantbit till ett fat med piplera och ljusgrön glasyr (fnr 6, figur 39). Fynden bedöms vara från 1600-talet. I lager 24 påträffades en del av en skål (fnr 7, figur 40). I lager 28, påträffades en del av en gryta (fnr 4, figur 41).

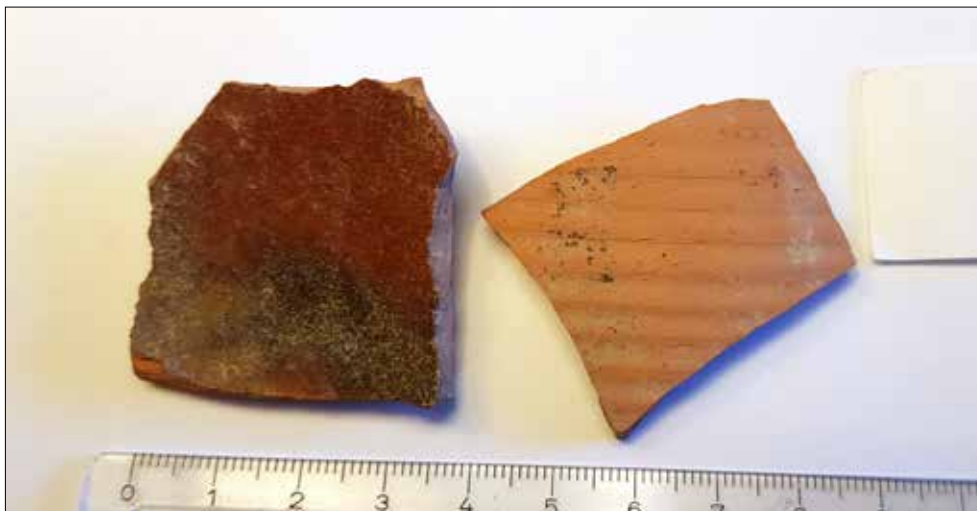
Figur 38. Del av skaftet till kritpipa (fnr 5) från lager 15 i sektion 6 (figur 37).

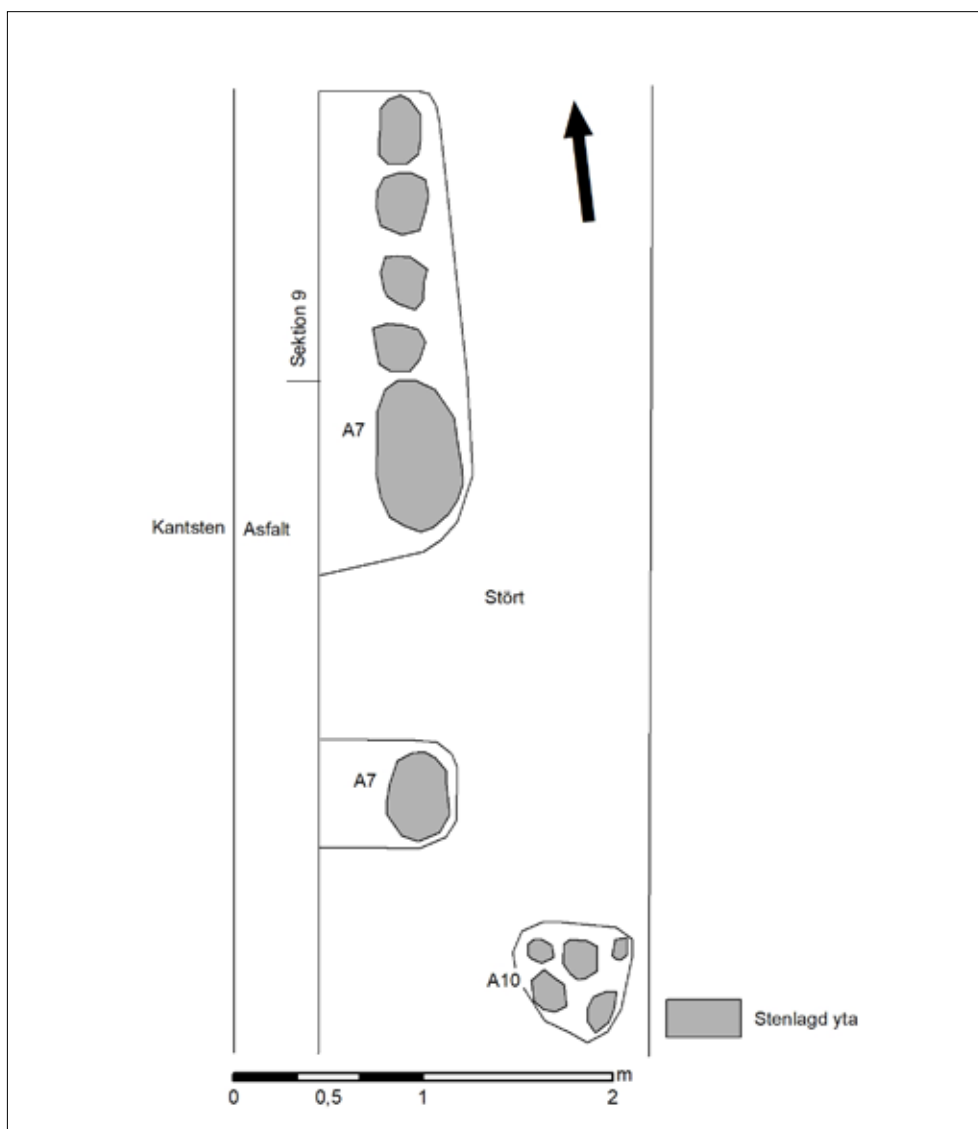
Figur 39. Del av en kantbit till ett fat (fnr 6) från lager 15 i sektion 6 (figur 37).

Figur 40. Delar av en skål med pipleredekor (fnr 7) från lager 24 i sektion 6 (figur 37).

Figur 41. Två delar av en gryta med drejfåror (fnr 4) från lager 28 i sektion 6 (figur 37).

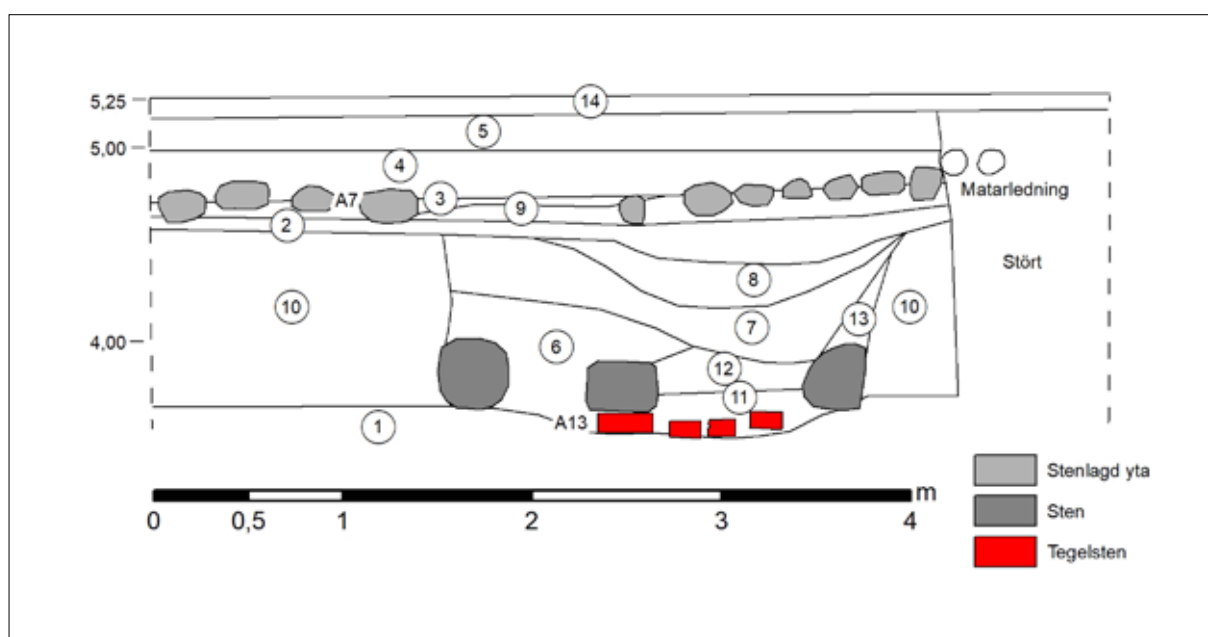

Figur 42. I schaktet framkom delar av en stenlagd ytan, A7 och A10. (Se figur 18 för planens läge.) Skala 1:40.

Rester av en stenlagd yta, A7 och A10, fanns bevarad i plan (figur 42 och 18). En sektion (nr 9, figur 43, se figur 18 och 32 för sektionens läge) upprättades intill A7 och anläggningen ses även där. Den stenlagda ytan, A7, har samma höjd över havet som den yngsta stenläggningen A6 i sektion 6 (figur 4). Det är argument för att de kan vara samtida och från 1850–1860 eftersom torget troligen hade en relativt jämn marknivå.

I sektion 9 (figur 43) ses en nedgrävning, men den fanns endast i den västra schaktväggen och inte i den östra schaktväggen där sektion 14 upprättades (figur 48). I botten av nedgrävningen fanns tegelstenar, A13, och tegelstenarna hade storleken 0,29×0,08×0,13 meter, vilket är medeltida storlek. Tegelstenarna har antagligen ursprungligen ingått i en byggnad och fått en sekundär funktion i nedgrävningen. Nedgrävningens funktion är oklar, men en möjlighet är att den grävts för att underlätta tillträde till Svartån och att tegelstenarna lagts för att gå på. En annan möjlighet är att nedgrävningen är del av en ränna som grävts för att dra upp mindre båtar.

Lager 10 (figur 43) är ljus brunrå lera som är svämsediment som avsatts invid Svartån. Lager 1 är blågrå lera som är postglacial finlera. Enligt SGU:s jordartskarta finns postglacial finlera i området (SGU).

Figur 43. Sektion 9 sedd från öster. A7 är en stenlagd yta (figur 42), troligtvis lagd 1850–1860. Nedtill ses en nedgrävning fylld med olika lager. Tegelstenarna, A13, kan vara lagda med avsikt att gå på. Undergrunden nåddes. (Figur 18 och 42 visar sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Blågrå lera. Postglacial finlera.	9. Grå lera.
2. Mörkbrun sand och lera. Fynd av skål av yngre rödgods (fnr 10, figur 46).	10. Ljus brunrå lera. Svämsediment som avsatts vid Svartån.
3. Sand och lera. Fynd av skål av yngre rödgods (fnr 11, figur 47).	11. Mörkbrun lera med tegelstenar, A13 i botten och stenar. Fynd av del av yngre rödgodsfat med pipleredekor (fnr 8, figur 44).
4. Sand.	12. Brun lera med inslag av tegelflisor.
5. Krossade stenar.	13. Brun lera.
6. Flammigt lager lera med inslag av sot och kalkbruk.	14. Asfalt.
7. Brun lera med klumpar av blågrå lera, tegelflisor och kalkbruk.	
8. Gråsvart lera med inslag av tegel, kalkbruk och kol. Fynd av fat av yngre rödgods (fnr 9, figur 45).	

Figur 44. Del av ett fat med pipleredekor (fnr 8) från lager 11.

Figur 45. Del av fat med pipleredekor och ljus brun glasyr och drejfaror (fnr 9) från lager 8.

Figur 46. Del av en skål (fnr 10) med pipleredekor från lager 2.

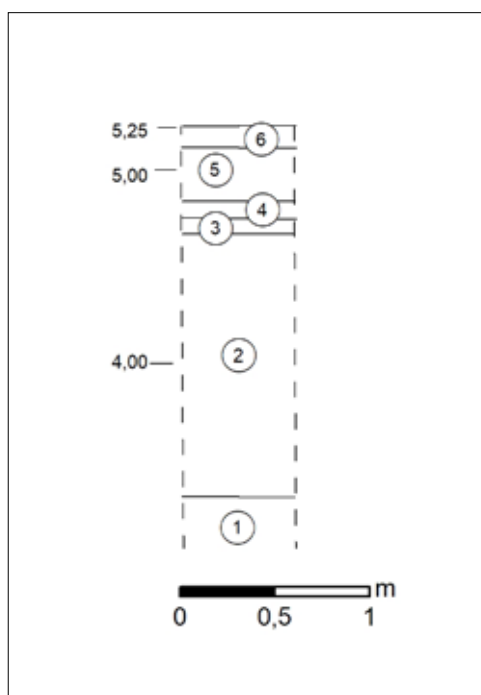

Figur 47. Del av en gryta (fnr 11) med rödbrun dekor och en bandhänkel från lager 3.

I lager 11 på träffades en del av ett fat av yngre rödgoods med pipleredekor (fnr 8, figur 44). Fyndet tolkas visa att lager 11 tillkommit under 1600-/1700-tal och att nedgrävningen fylldes igen vid den tiden. I lager 8 påträffades en del av fat av yngre rödgoods med pipleredekor och ljus brun glasyr och drejfåror (fnr 9, figur 45). I lager 2, som var lagret under stenläggningen A7, framkom en del till en skål (fnr 10, figur 46). I lager 3 som avsatts på stenläggningen, A7, framkom en del av en gryta (fnr 11, figur 47) som bedöms vara från 1800-talet. Stenläggningen, A7, bedöms vara lagd 1850–1860.

I den östra schaktväggen mitt emot sektion 9 upprättades en sektion (nr 14, figur 48 och figur 18 visar sektionens läge). Lager 3 i sektionen bestod av brun lera, sand och stort inslag av krossat tegel. Lagret med teglet fanns i plan i schaktet längs en sträcka söder om där sektion 11, 13 och 15 upprättades (figur 18) Under kulturlagren fanns svämsediment från Svartån (lager 2) och postglacial finlera (lager 1).

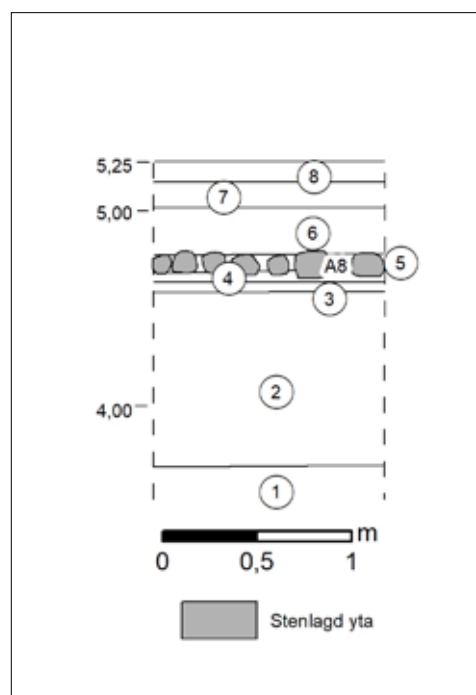
Söder om sektion 9 och 14 fanns inga kulturlager bevarade längs en sträcka. I sektion 11 (figur 49 och 18 för sektionens läge) ses under asfalten en stenlagd yta, A8, som ungefär har samma höjd över havet som den yngsta stenläggningen, A6, i sektion 6 (figur 37 och 18 för sektionens läge). Dessa stenläggningar lades antagligen under 1850–1860-talen.

Figur 48. Sektion 14 sedd från väster. Undergrunden nåddes. (Se figur 18 för sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Blågrå lera. Postglacial finlera.
2. Ljusbrungrå lera. Svämsediment som avsatts vid Svartån.
3. Brun lera, sand och stort inslag av krossat tegel.
4. Brun lera.
5. Grus och sand, så kallad 0,90.
6. Asfalt.

Figur 49. Sektion 11 sedd från öster. (Se figur 18 för sektionens läge.) Skala 1:40.

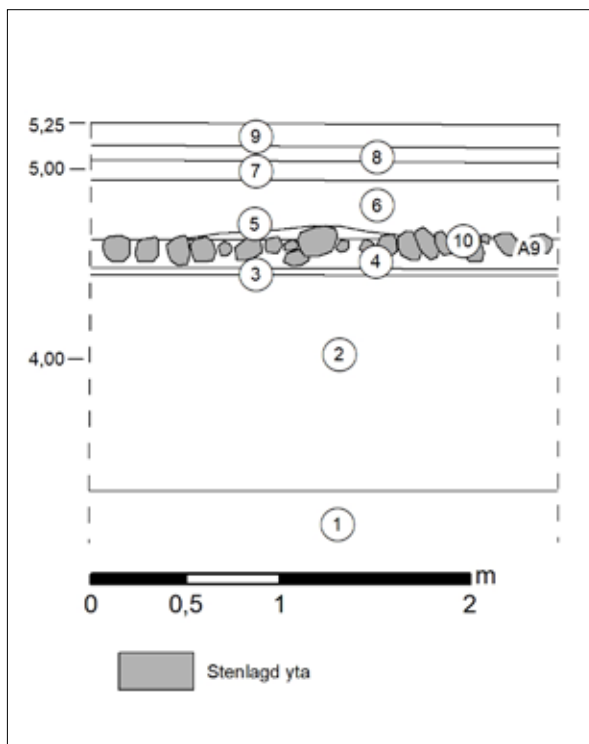
Lagerbeskrivningar:

1. Blågrå lera. Postglacial finlera.
2. Ljusbrungrå lera. Svämsediment som avsatts vid Svartån.
3. Gråbrun lera med inslag av tegelflisor.
4. Brun lera.
5. Grus och stenlagd yta, A8.
6. Grus och sand.
7. Grus och krossade stenar.
8. Asfalt.

I lager 3 fanns inslag av tegelflisor, detta lager fanns några meter söderut i plan (figur 18). Inget daterbart material för ^{14}C -analys påträffades i lagren där sektionen upprättades. Lager 2 är svämsediment som avsatts invid Svartån och lager 1 postglacial finlera.

Några meter söder om sektion 11 framkom i schaktväggen en stenläggning och kulturlager och en sektion, nr 13, upprättades där (figur 18 och 50–52). A9 är en stenlagd yta av samma karaktär som A6 i sektion 6 (figur 37), A8 i sektion 11 (figur 49) och A7 i sektion 9 (figur 43). De har ungefär samma höjd över havet och bedöms vara lagda 1850–1860.

Under lager 4, i sektion 11, framkom ett tunt lager, nr 3, som bestod av brun lera med inslag av kalkbruksklumpar, tegelflisor och stenar. Lagret fanns även i plan (figur 18) och i sektion 13, lager 3 (figur 50a, 50b och 51) varifrån en del av en ländkota från ett stort hovdjur, sannolikt nötko ^{14}C -daterades. Dateringen, kalibrerad med 2 sigma,

Figur 50a. Sektion 13 sedd från öster. A9 är en stenlagd yta samtida med A8 i sektion 11 och dessa stenläggningar dateras till 1850–1860. Från lager 3 ^{14}C -daterades två ben till 1200-talet. (Figur 18 visar sektionens läge.) Skala 1:40.

Figur 50b. Fotografi som visar den stenlagda ytan A9 och under den skymtar det medeltida lagret. Foto från nordväst.

Lagerbeskrivningar:

1. Blågrå lera. Postglacial finlera.
2. Ljusbrun grå lera. Svämsediment som avsatts vid Svartån.
3. Brun lera med inslag av kalkbruksklumpar, tegelflisor och stenar. Två ben ^{14}C -daterades till 1200-talet från lagret.
4. Brun lera och sand samt stenlagd yta, A9.
5. Blåbrun siltig lera.
6. Sand.
7. Grus, så kallad 0,90.
8. Stenmjöl.
9. Asfalt.
10. Stenlagd yta, A9.

Figur 51. Översiktsfotografi som visar den stenlagda ytan A9. I bakgrunden ses Svartån och Stads-parken. Foto från sydöst.

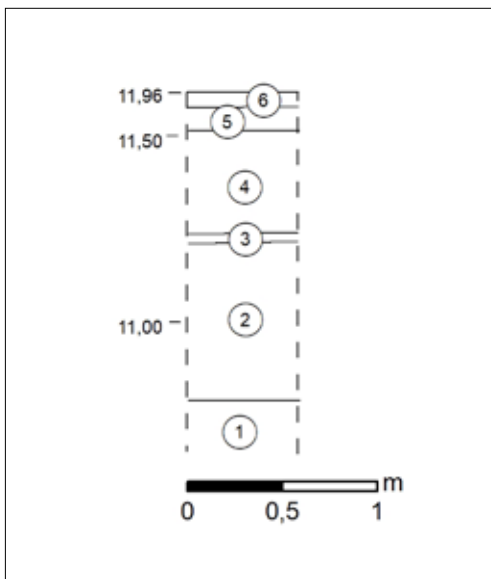
visar på intervallet 1271–1387 e.Kr. och inom det intervallet är det 70,0 % sannolikhet att provet dateras till 1271–1308 (kal. 2 sigma, prov 1, Ua-74208, prov 1, tabell 2 och figur 69). Från samma lager påträffade ett annat ben från nöt/ko som daterades. Dateringen, kalibrerad med 2 sigma, visar på intervallet 1229–1376 e.Kr. och inom det intervallet är det 87,4 % sannolikhet att provet dateras till 1255–1299 (kal. 2 sigma, prov 3, Ua-74210, tabell 2 och figur 70). Dateringarna visa att lagret har tillkommit under Dominikanerkonventets tid.

Anmärkningsvärt var att inga andra lager förutom lager 3 fanns under lagret 4 som den stenlagda ytan låg i. Men lager borde ha avsatts under perioden efter 1200-talet till 1850–1860 och sannolikt grävdes dessa lager bort och dumpades i Svartån i samband med att stenläggningen A9 lades på 1800-talet.

Någon meter längre söderut upprättades sektion 15 (figur 18 och 52) och även där fanns lagret med tegelfisorna. Söder därom var lagren bortschaktade (figur 18). Figur 53 visar en översikt över schaktet.

Figur 53. Översiktsbild som visar delar av schakt 2. Allteftersom ledningarna lades ned fylldes schaktet igen. Foto från söder.

Figur 52. Sektion 15 sedd från öster. Lager 3 är från 1200-talet. (Se figur 18 för sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Blågrå lera. Postglacial finlera.
2. Ljusbrungrå lera. Svåmsediment som avsatts vid Svartån.
3. Brun lera, grus tegelfisör och kalkbruk.
4. Naturgrus, sand och stenar.
5. Stenmjöl.
6. Asfalt.

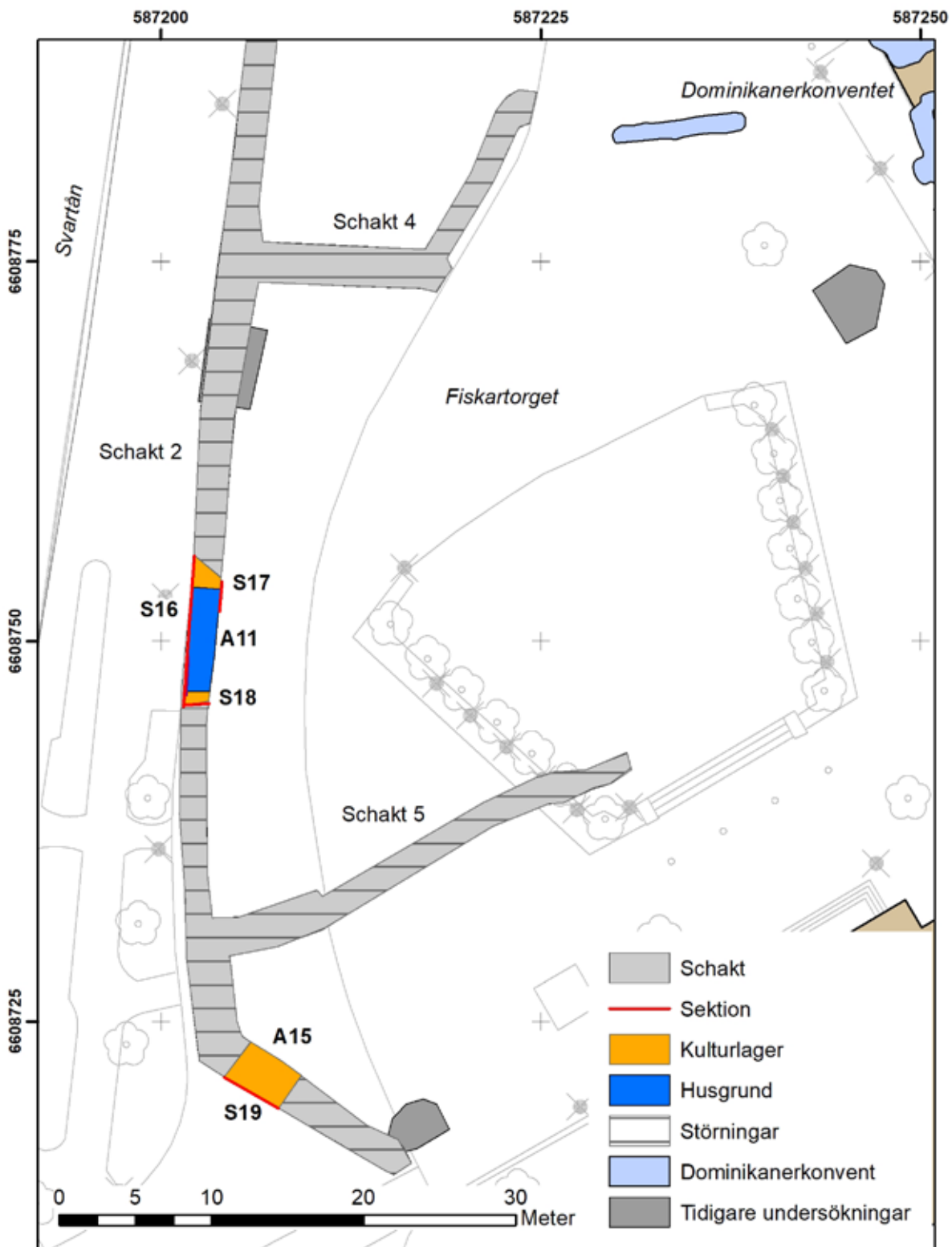
Husgrund, stenhus

I den södra delen av schakt 2 framkom lämningar av en byggnad som hade grundstenar som bestod av kraftiga gråstenar (figur 54–58). Huslämningen var fragmentariskt bevarad. Grunden var fylld av stenar som var bevarade tack vare att de var nedgrävda cirka 0,6 meter ner i undergrunden och tre sektioner upprättades (nr 16–18, figur 59–61). Att grundstenarna var nedgrävda visar att byggnaden sannolikt har varit en stenbyggnad som troligtvis har haft mer än en våning. Grunden hade en längd av 7 meter. Vi vet inte vilken form byggnaden har haft och därför vet vi inte om det var kortsidan eller långsidan som påträffades. På sidorna av anläggningen var kulturlagret bortschaktat och marknivån har sänkts, därför vet vi inte så mycket om byggnaden. Eventuella andra hus, byggda på syllstenar, som kan ha funnits intill har sannolikt schaktats bort i samband med markarbetet då Fiskartorget asfalterades.

Byggnaden har brunnit med mycket hög temperatur vilket framgick av att många av gråstenarna var skörbrända och på vissa fanns en sintrad yta (figur 57). Troligtvis var detta sintrade material gråsten och inte tegel. Granit tål cirka 600 grader. I samband med andra undersökningar i städer då jag undersökt enkla trähus som brunnit brukar inte syllstenarna vara lika mycket eldpåverkade. I raseringslagret tillhörande byggnaden påträffades mindre delar av tegelstenar som utsatts för mycket hög temperatur och de var sönderbrända och delvis sintrade. Trä börjar brinna vid 400–500 °C, en vanlig temperatur i rummet vid en villabrand är 500–700 °C. Tegel bränns vid cirka 800–1100 grader, men tegel får inte brännas vid så hög temperatur som cirka 1200 grader eftersom tegelstenarna då sintrar. Lera som bränns till stengods sintrar vid cirka 1200 grader (Selling 1976:9). Byggnaden har alltså brunnit vid en temperatur av 1200 grader, eller mer.

Figur 54. Delar av grundstenarna till huset, A11, i plan och grundstenar ses även schaktväggen till höger. I bakgrunden ses Svartån och Stadsparken. Foto från sydöst av Maud Emanuelsson.

Figur 55. Undersökningsområdet södra del med schakt 2, 4 och 5. Sektioner är markerade med S16–S19. Anläggningarna är markerade med A11 och A15. Partier med kulturlager, störningar och påförda massor är markerade. Utdrag ur Primärkartan. Skala 1:400.

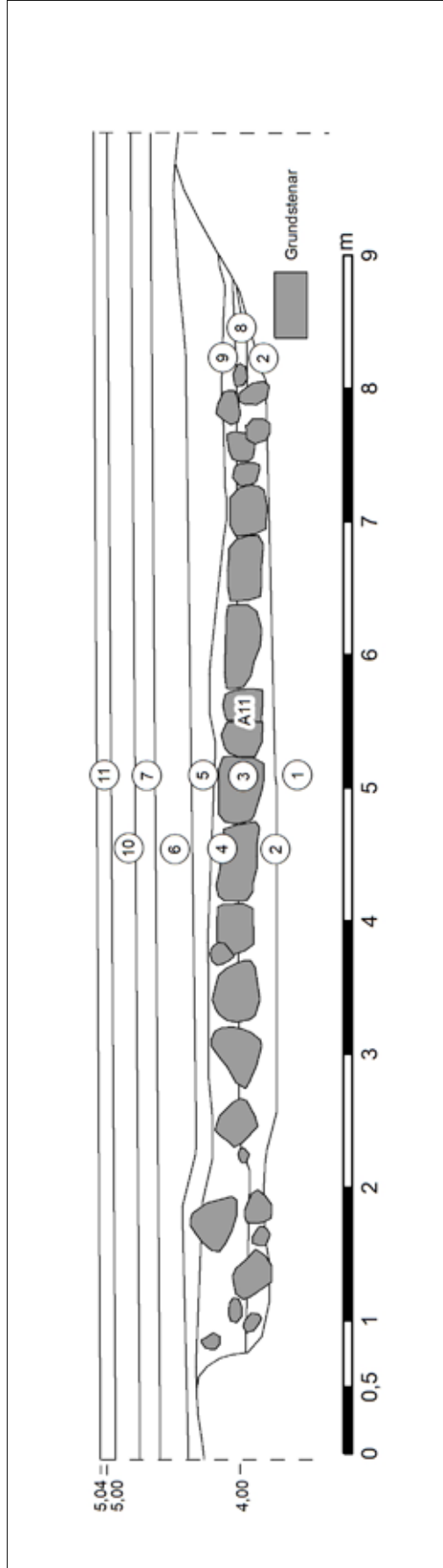
Figur 56. Delar av grundstenarna till huset, A11, i plan och i schaktväggen. I bakgrunden ses Svartån, Turbinhuset och Västerås slott. Foto från nordöst.

Inget daterbart organiskt material för ^{14}C -analys fanns bevarat på grund av att huset hade brunnit. Det framkom inte heller något annat daterbart material såsom keramik och kritpipor på grunden eller i lagren som låg i nedgrävningen för den. Den största bevarade tegelbiten hade en storlek av längd $>0,08$ ×bredd $>0,89$ och tjocklek $>0,057$ meter. Tegelstenarnas ursprungliga storlek kunde därför ej fastställas. Medeltida tegelstenar brukar ha storleken $0,29$ – $0,30$ × $0,13$ × $0,09$ meter. Husresten avviker i karaktären i jämförelse med undersökta bostadshus och byggnaden har sannolikt haft mer än en våning. Ingen liknade anläggning påträffades Detta leder till slutsatsen att byggnaden har haft en speciell funktion.

Figur 57. Grundsten i grunden, A11, som utsatts för så hög temperatur att den delvis fått en sintrad yta. Foto från nordöst.

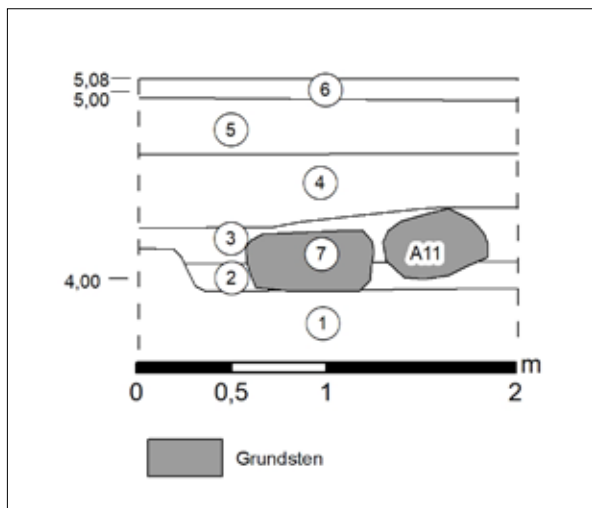
Figur 58. Plan över grundstenarna till husgrunden A11. Grundstenarna var nedgrävda i undergrunden och nedgrävningens gränserna för stenarna är markerade. Byggnaden hade en längd av 7 meter. (Figur 55 visar husets läge.) Skala 1:50.

Figur 59. Sektion 16 sedd från öster. A11 är grundstenar till huset som var nedgrävt i undergrunden. Undergrunden nåddes (figur 55 och 58 visar sektionens läge). Skala 1:50.

Lagerbeskrivningar:

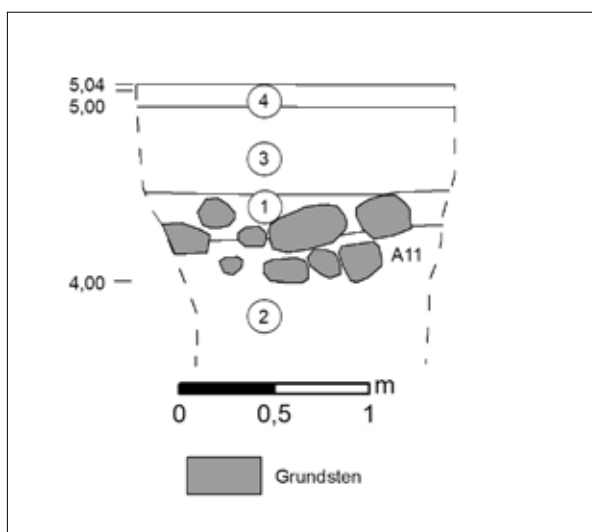
1. Blågrå lera. Svåmsediment som avsatts vid Svartån.
2. Mörkblå lera med färgutfällningar.
3. Stenar, husgrund, A11.
4. Kalkbruk och sönderbränt tegel. Raseringslager över husgrunden.
5. Grått grus och stenar.
6. Brunt grus och naturstenar.
7. Naturgrus.
8. Mörkbrun lerblandad kulturjord.
9. Brun lera, tegelfisör och kalkbruk.
10. Krossad sten och sand.
11. Asfalt.

Figur 60. Sektion 17 sedd från väster. Stenarna, A11, är grundstenar till huset. Undergrunden nåddes. (Figur 55 och 58 visar sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

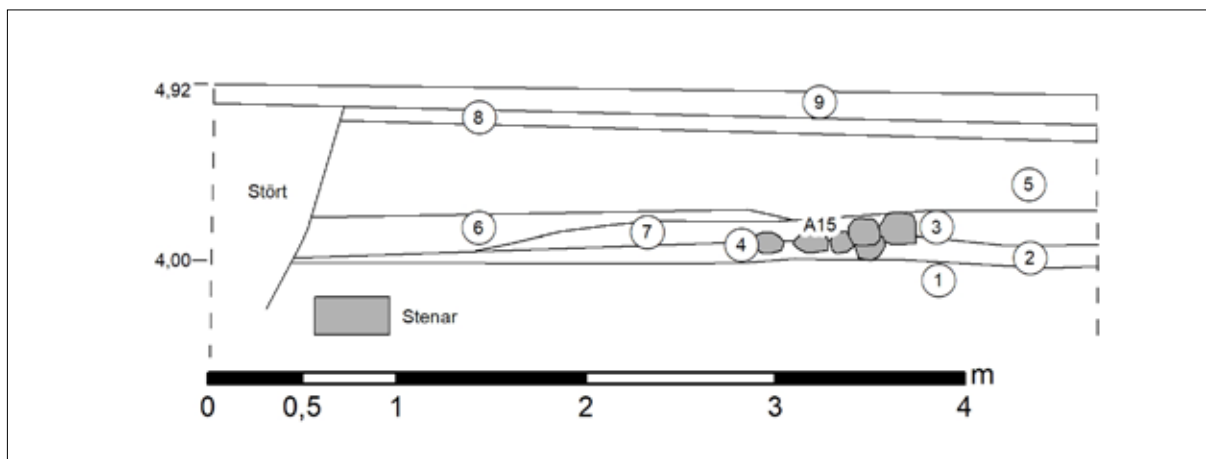
1. Blågrå lera.
2. Melerad ljus gråbrun lera, skörbrända stenar och tegelflisor.
3. Brun sand, lera och klumpar med bränd lera.
4. Grus och sand.
5. Krossad sten och sand.
6. Asphalt.
7. Grundstenar, A11.

Figur 61. Sektion 18 sedd från söder. Stenarna, A11, är grundstenar till huset. Undergrunden nåddes. (Figur 55 och 58 visar sektionens läge.) Ritning Maud Emanuelsson. Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Raseringslager med krossat tegel, krossade stenar och lera.
2. Blå lera.
3. Brunt naturgrus, sand och singel.
4. Asphalt.

Figur 62. Sektion 19 sedd från nordöst. Lager 3, A15 bedöms komma från ett hus som revs under 1800-talet. Undergrunden nåddes. (Figur 55 visar sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Grå lera. Svåmsediment som avsatts vid Svartån.	5. Grus.
2. Kalkbruk, krossat tegel och stenar, A15. Raseringslager från ett hus.	6. Stenkross, så kallad 0,90.
3. Grus och lera.	7. Sand och lera.
4. Stenar.	8. Stenkross.
	9. Asphalt.

Raseringslager till hus

I schaktets södra del framkom ett lager som bedöms vara rivningslager från ett hus, A15 (figur 55). I sektionen 19 (figur 62) ses lagret med sex stenar, krossat tegel och sand. I plan fanns flera löst liggande stenar som schaktades bort. Inga bebyggelseämningar påträffades i schaktet. Raseringslagret fanns även i den norra schaktväggen, men var där något tunnare, cirka 0,05 meter. Raseringslagret låg direkt på leran, lager 1. En möjlighet är att lagret representerar den äldsta aktiviteten på platsen, men med tanke på lagrets innehåll och karaktär förefaller det inte troligt, det borde ha avsatts lager innan ett raseringslager bildas. Mest troligt är därför att eventuella äldre kulturlager har grävts bort innan lagret deponerades. Det är oklart när lagret deponerades eftersom inga fynd påträffades. Sannolikt kommer lagret från en byggnad som revs innan Rådhuset som invigdes 1860 uppfördes. Innan lagret påfördes kan äldre kulturlager ha grävts bort på platsen och dumpats i Svartån. Enligt 1688 och 1751 års kartor var det tomtmark där Rådhuset uppfördes, tomtmarken sträckte sig dock inte in på undersökningsområdet där schaktet togs upp.

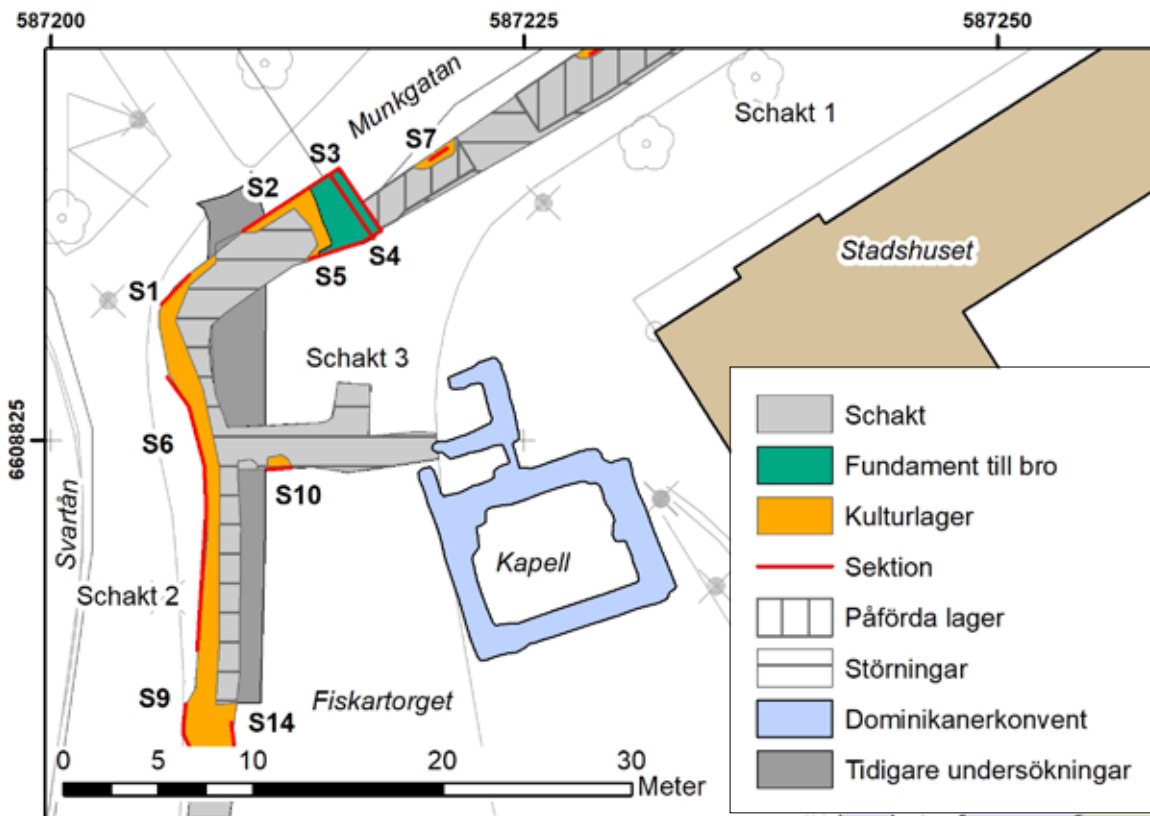

Figur 63. Översikt som visar delar av undersökningsområdet och delar av Svartån med faunapassagen där fiskar kan simma förbi Turbinbrons damm. Foto från söder.

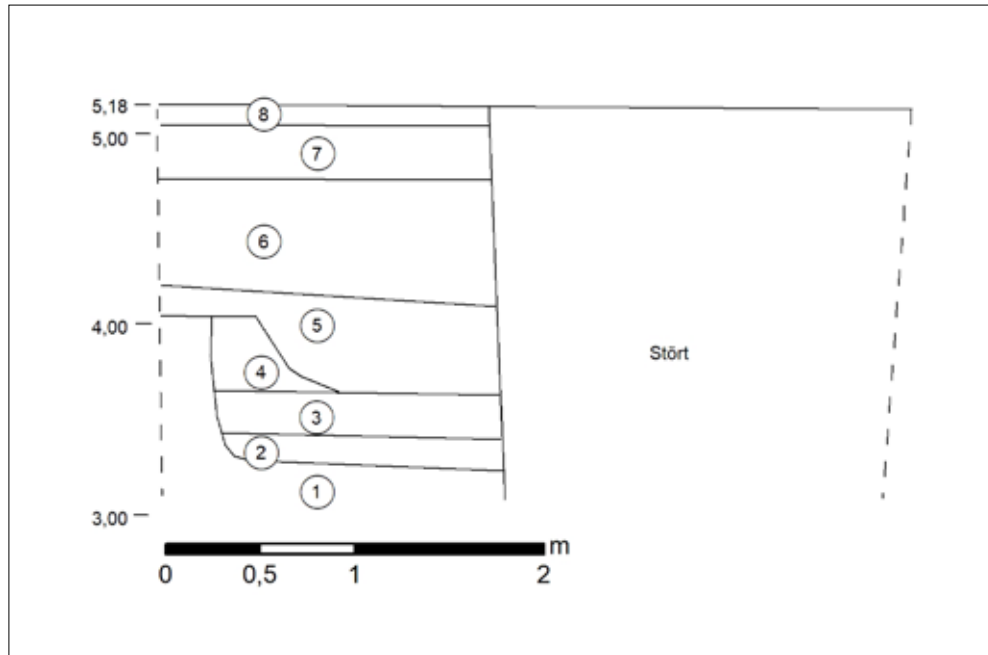
Schakt 3, medeltida lager

Schaktet togs upp i östlig riktning från schakt 2:s norra del. I den södra schaktväggen i schaktets västra del fanns kulturlager bevarat. En sektion 10 upprättade (figur 64 och 65). De medeltida lagren som har legat på undergrunden, lager 1, var bortschaktade. Men där ses en nedgrävning vars funktion inte kunde fastställas. Där fanns tre avsatta lager 2, 3 och 4. Från lager 2 ¹⁴C-daterades en del av en kåke med tänder från får/get. Dateringen, kalibrerad med 2 sigma, visar på intervallet 1436–1619 e.Kr och inom det intervallet är det 83,6 % sannolikhet att provet dateras till 1436–1511 (kal. 2 sigma, prov 2, Ua-74209, tabell 2 och figur 70). Lagret har tillkommit under det att Dominikanerkonventet var i funktion.

Schaktet sträckte sig österut fram till den plats där S:t Örjans kapell har funnits (figur 64 och 66). Kapellet uppfördes 1440. Men inga spår av kapellet framkom, där var endast omrörda och påförda massor i form av grus, sand och stenar. Delar av grundstenarna till kapellet som har funnits där har schaktats bort tidigare, sannolikt i samband med att ledningar lades ned under 1900-talet. Men i samband med schaktning år 2007 då en större yta togs upp påträffades delar av kapellet (Jonsson 2007).

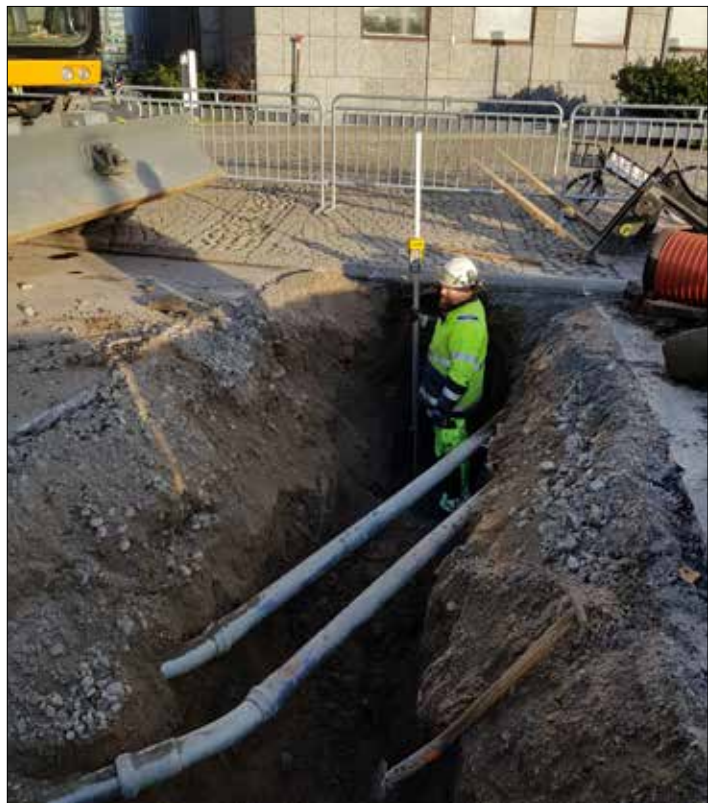
Figur 64. Schakt 3 togs upp från schakt 2 och österut fram till S:t Örjans kapell. Sektioner är markerat med S. Utdrag ur Primärkartan. Partier med kulturlager, störningar och påförda massor är markerade. Skala 1:400.

Figur 65. Sektion 10 sedd från norr. Lager 2, 3, 4 och delar av lager 5 ligger i en nedgrävning i undergrunden, lager 1. Från lager 2 ¹⁴C-daterades ett ben till medeltiden. Undergrunden nåddes. (Figur 64 visar sektionens läge.) Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Blågrå lera.
2. Mörkbrun lerblandad kulturjord med inslag av tegelflisor, djurben och kalkbruksbitar.
Från lagret ¹⁴C-daterades ett ben.
3. Lera, tegelflisor och kalkbruksflisor.
4. Lera, tegelflisor och kalkbruksflisor.
5. Sand.
6. Grus och sand.
7. Stenkross och grus.
8. Asfalt.

Figur 66. Östra delen av schakt 3 där S:t Örjans kapell har funnits. Kapellens läge är markerat i den stenlagda ytan med runda kullerstenar till skillnad från den stenlagda trottoaren som är lagd med små gatstenar. Endast grus och sand fanns i schaktet. Foto från väster.

Schakt 4, inga kulturlager

Schaktet togs upp i östlig riktning och vidare i nordöstlig riktning sett från schakt 2 (figur 55). I schaktet fanns inga kulturlager, endast lera under bärlagret. Kulturlagret har sannolik schaktats bort i samband med att Fiskartorget asfalterades. Skelettgravar förväntades eventuellt framkomma i schaktet eftersom vi inte vet vilken utsträckning konventets kyrkogård hade, men inget humant skelettmaterial framkom.

Schakt 5, inga kulturlager

Schaktet togs upp nordöstlig riktning (figur 55). I schaktet fanns inga kulturlager, endast lera under bärlagret. Eventuella kulturlager har sannolik schaktats bort i samband med markarbetena då Fiskartorget asfalterades.

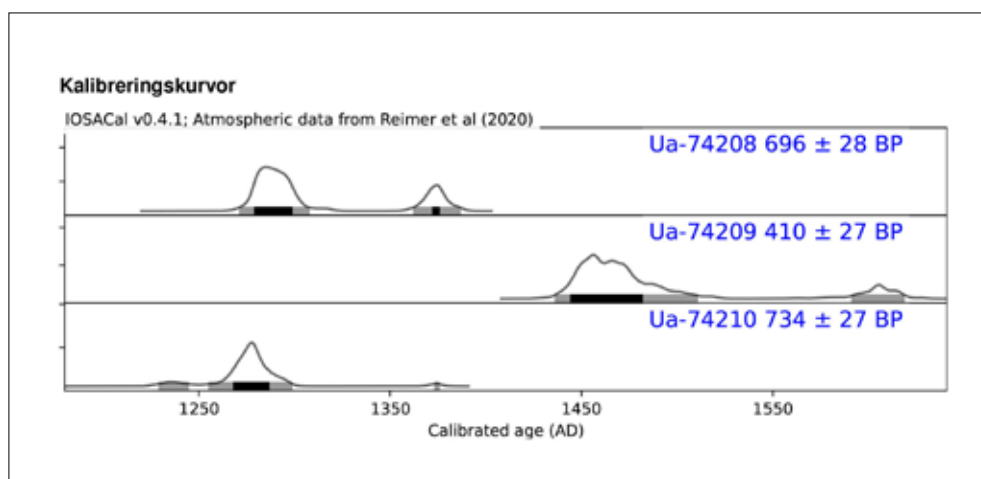

Figur 67. I schakt 5 fanns endast lera under bärlagret. Foto från väster.

¹⁴C-analyser

Tre prov skickade in för ¹⁴C-analys (tabell 2 och figur 68). Från sektion 13 (figur 18 och 50), daterades två ben. Anledningen till att två prov skickades från samma lager var att de äldsta lagren skulle dateras och det inte hittades något annat daterbart material från lager som bedömdes vara medeltida. Frågeställningen var också om de två proven skulle uppvisa olika dateringar. Från lager 3 ¹⁴C-daterades en del av en ländkota från ett stort hovdjur, sannolikt nöt/ko. Dateringen, kalibrerad med 2 sigma, visar på intervallet 1271–1387 e.Kr. och inom det intervallet är det 70,4 % sannolikhet att provet dateras till 1271–1308 (kal. 2 sigma, Ua-74208, prov 1, tabell 2 och figur 69). Från samma lager, nr 3, daterade ett ben *Os malleolare*/vadben från nöt/ko. Dateringen, kalibrerad med 2 sigma, visar på intervallet 1229–1376 e.Kr. och inom det intervallet är det 87,4 % sannolikhet att provet dateras till 1255–1299 (kal. 2 sigma, prov 3, Ua-74210, tabell 2 och figur 71).

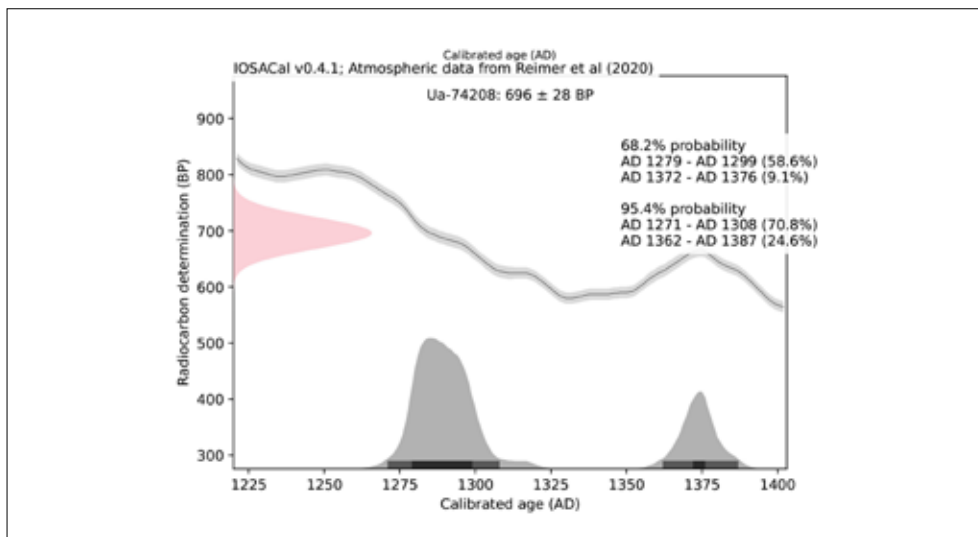
Från sektion 10, lager 2 (figur 64 och 65), ¹⁴C-daterades en del av en käke med tänder från får/get, prov 2. Dateringen, kalibrerad med 2 sigma, visar på intervallet 1436–1619 e.Kr. och inom det intervallet är det 83,6 % sannolikhet att provet dateras till 1436–1511 (kal. 2 sigma, prov 2, Ua-74209, tabell 2 och figur 70). Alla tre ¹⁴C-prov visar alltså på dateringarna samtida med Dominikanerkonventet.

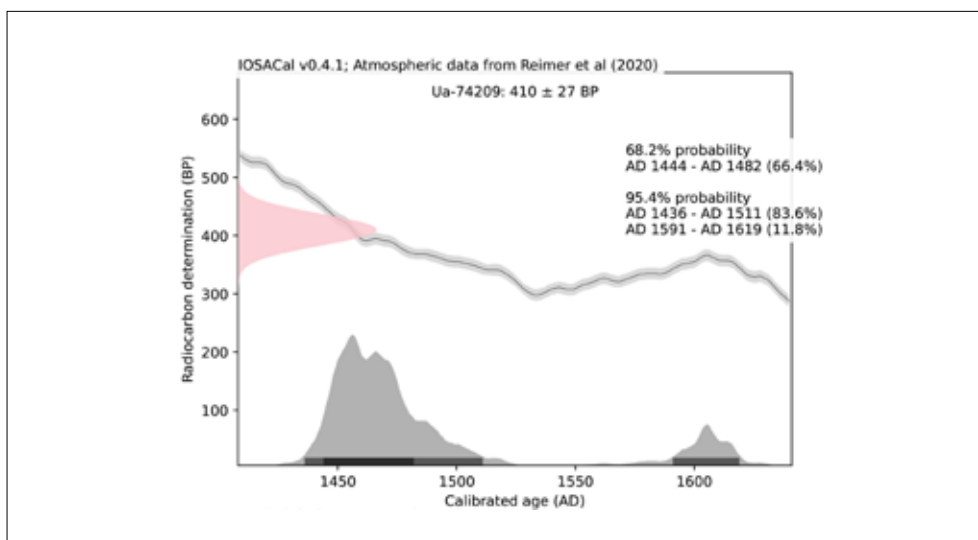
Figur 68. Kalibreringskurvor över de tre ¹⁴C-proven.

Tabell 2 som visar de tre ¹⁴C-prov som daterades. Dateringarna redovisas även i rapportens inlägga där dokumentationen redovisas av de lager som de insamlades från (figur 50 och 65).

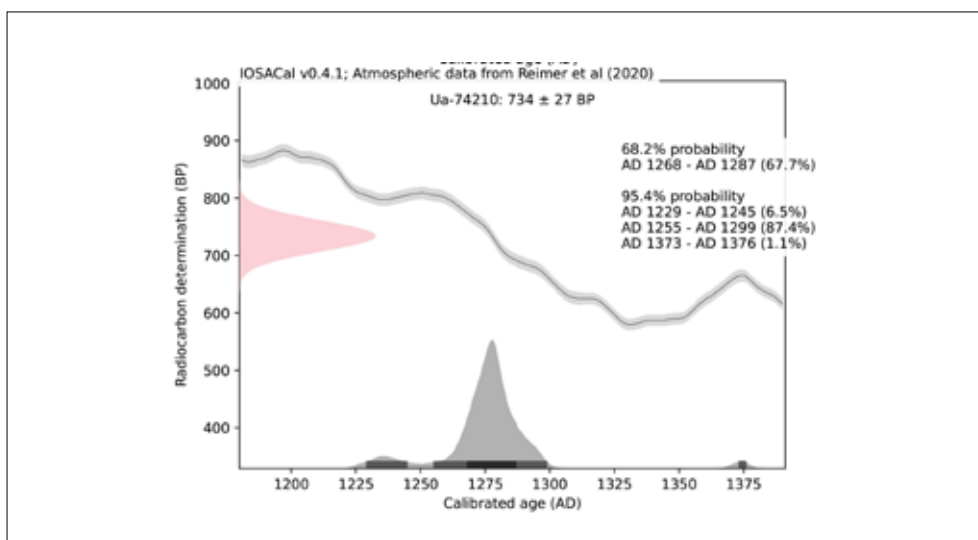
Prov nr	Lab. nr	Sektion, lager	Djurart	Datering BP	δ13N‰ V-PDB	15N Air	C:N	Kal. 1 sigma (68,2%) e.Kr.	Kal. 2 sigma (95,4%) e.Kr.
1	Ua-74208	Sektion 13, lager 3	Ländkota från hovdjur, sannolikt nöt/ko	696±28	-22,2	7,7	3,2	1279–1299 (58,6%) 1372–1376 (9,1%)	1271–1308 (70,8%) 1362–1387 (24,6%)
2	Ua-74209	Sektion 10, lager 2	Käke med tänder från får/get	410±27	-21,7	7,1	3,2	1444–1482 (66,4%)	1436–1511 (83,6%) 1591–1619 (11,8%)
3	Ua-74210	Sektion 13, lager 3	<i>Os malleolare</i> från nöt/ko	734±27	-22,1	5,9	3,1	1268–1287 (67,7%)	1229–1245 (6,5%) 1255–1299 (87,4%) 1373–1376 (1,1%)

Figur 69. ¹⁴C-prov 1, från sektion 13, lager 3.

Figur 70. ¹⁴C-prov 2, från sektion 10, lager 2.

Figur 71. ¹⁴C-prov 3, sektion 13, lager 3.

Fynd

Ett mindre fyndmaterial påträffades och antalet fyndnummer uppgår till 11 (tabell 3 och bilaga 3). Fotografier av fynden redovisas vid sektion 5, 6 och 7 där de påträffades.

Delar av skaft till två kritpipor påträffades (fnr 2, figur 26 och fnr 5, figur 39). Kritpipor dateras till 1600–1700-tal. De övriga fynden var keramik av typen yngre rödgods, två skålar (fnr 7, figur 40), tre fat (fnr 6, figur 39, fnr 8, figur 44 och fnr 9, figur 45) och delar av fyra grytor (fnr 4, figur 41 och fnr 11, figur 47). Två av grytorna identifierades genom rörskaftshandtag. En av dessa (fnr 3, figur 25) hade två vulster, den typen dateras från strax före 1650 och fram till 1600-talet slut. Det andra rörskaftshandtaget (fnr 1, figur 24) hade en vulst och den typen dateras från cirka 1600 och fram till efter cirka 1650 (Elfwendahl 1999:47).

Tabell 3. Fynden som påträffades (se bilaga 3).

Sakord	Antal	Vikt, g
Fat	4	90
Gryta	4	184
Kritpipa	2	2
Skål	1	35
Summa/totalt	11	311

Figur 72. Översikt som visar delar av Svartån, undersökningsområdet och Stadshuset. Foto från väster.

Frågeställningar och tolkningar

Där Munkgatan ligger låg tidigare Lillån som fylldes igen 1905–1907. Delar av fundamentet till Hospitalsbron framkom. I schaktet i Munkgatan framkom massor som påförts på den södra sidan av den stenskodda kajkant som funnits på båda sidor om Lillån.

I ett schakt på Fiskartorget framkom rester av stenläggningar som sannolikt lades under 1850–1860-talen. Från ett lager på undergrunden ¹⁴C-daterades två ben med största sannolikhet till 1200-talet som visar att den äldsta aktiviteten i området är samtida med Dominikanerkonventet. Ett annat ¹⁴C-prov visar på datering till 1400–1500-talen. I områdets södra del framkom lämningar av en grund till ett stenhus som var kraftigt eldpåverkat. Troligen har det varit en byggnad med mer än en våning avsedd för förvaring och kan liknas vid ett packhus. I två schakt som togs upp i östlig riktning mot Stadshuset, där Dominikanerkonventet funnits, var alla kulturlager bortschaktade och sannolikheten är liten att det finns kulturlager bevarade på ytorna intill dessa schakt. Lämningar kan dock finnas av S:t Örjans kapell eftersom grunden är nedgrävd i undergrunden. Ursprungstopografin har sluttat västerut mot Svartån och undersökningen visar att där finns kulturlager fläckvis bevarade. Möjligheten kan inte uteslutas att där kan finnas rester av fler medeltida hus vars grunder är nedgrävda i undergrunden.

Fornlämningens utbredning inom schakten

Kulturlager framkom på vissa partier i plan i schakt 1, 2 och 3 och längs vissa sträckor i schaktväggarna (figur 17, 18, 54, och 63). I schakt 4 och 5 fanns inga kulturlager bevarade. Större delen av de kulturlager som sannolikt har funnits inom undersökningsområdet bedöms ha schaktats bort vid tidigare markarbeten.

Bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad

I schakt 1 framkom påförda massor och under dessa tunna kulturlager. Fiskartorget stenlades 1850–1860 och i samband med det grävdes medeltida kulturlager bort. Stenläggningen från 1850–1860 fanns bevarad på några ställen i plan i schakt 2 och i den västra schaktväggen. Fiskartorget asfalterades på 1960-talet, eller senare. Sannolikt schaktades hela Fiskartorget ned då och kulturlager och större delen av den stenläggning som lades 1850–1860 försvann. Kulturlager från medeltiden fanns sporadiskt bevarade under stenläggningen och bestod av ett tunt lager med inslag av tegelflisor. Lagret dateras till 1200–1300-tal.

I schakt 4 och 5 som gick i riktning mot stadshuset (figur 17), där Dominikanerkonventet stod, fanns direkt under bärlagret undergrunden som bestod av lera. Ett schakt, nr 3, gick fram mot där S:t Örjans kapell stod men där fanns endast omrörda och påförda massor i form av grus, sand och stenar. De delar av kapellet som har funnits där schaktet togs upp har grävts bort i samband med att ledningar lades ned under 1900-talet.

Antalet anläggningar uppgår till 16. I schakt 1 framkom delar av fundamentet till den bro som gått över Lillån som sträckte sig längs med nuvarande Munkgatan. Delar av den yngsta skepnaden av brons östra del var bevarad. Bron benämndes Hospitalsbron

på 1751 års karta. I schakt 2 påträffades en husgrund, A11, som var rester av ett stenhus. Huslämningen var fragmentariskt bevarad på grund av att området har schaktats. Endast den del av grunden som var nedgrävd i undergrunden var bevarad.

Ett mindre fyndmaterial påträffades och det var skärvor av keramik av typen yngre rödgods och kritpipor. 11 fyndnummer registrerades och den sammanlagda vikten uppgår till 311 gram. Några enstaka mindre djurben påträffades, men endast de benfragment som ¹⁴C-daterades tillvaratogs. Antagligen har större djurben och annat avfall deponerats i Svartån.

Preliminär datering

Från det äldsta lagret med inslag av tegelfisur ¹⁴C-daterades två ben, det ena till 1271–1387 e.Kr. (kal. 2 sigma, prov 1). Det andra benet dateras till 1229–1376 e.Kr. (kal. 2 sigma, prov 3). Från en nedgrävning i undergrunden ¹⁴C-daterades ett ben till 1436–1619 (kal. 2 sigma, prov 2) och inom det intervallet är det är 83,6 % sannolikhet att provet dateras till 1436–1511. Dateringarna är samtida med Dominikanerkonventet.

Ovanpå det medeltida lagret med inslag av tegelfisur framkom en stenlagd yta som lades 1850–1860. De medeltida lager som antagligen har funnits på lagret med tegelfisur har sannolikt grävts bort.

Delar av en husgrund till ett stenhus, A11, undersöktes och den bedöms vara från medeltiden och samtida med Dominikanerkonventet.

På platsen för Munkgatan låg Lillån och delar av brofundamentet till den yngsta skepnaden av Hospitalsbron som gick över ån undersöktes. Dateringen av brofundamentet är något oklar, men på en akvarell från omkring 1800 ses bron och det var delar av den som påträffades. Troligtvis uppfördes bron under 1700-talet. Men på 1688 års karta finns en föregångare till bron markerad på samma plats.

Preliminär tolkning av fornlämningen

Fiskartorget stenlades 1850–1860 och de yngsta stenlagda ytorna bland annat A6 (figur 37) och A7 (figur 42) bedöms vara från den tiden. Sannolikt har större delen av Fiskartorget varit stenlagt och på fotografierna figur 7–8 och 13 ses stenläggningen.

Det är oklart när torget stenlades första gången och när de första hårdgörningsytorna lades. År 1648 påbjöd landshövdingen att marknaden skulle hållas på Nya torget, det vill säga Fiskartorget, och därför skulle borgerskapet fylla ut och jämna torget med sten och grus. Troligtvis är de äldsta påförda lagren i sektion 6 (figur 37) från 1648.

Sven Olsson har rekonstruerat 1617 års stadsplan (figur 12) och har identifierat lägen för tomter på nuvarande Fiskartorget östra del samt en tomt invid Svartån. Längs med Svartån har han rekonstruerat en gata med namnet Långgatan (figur 12, Olsson 1985b). Inga spår av dessa tomter framkom. Inga lämningar påträffades som tolkas vara spår av Långgatan. Denna gata fortsätter norrut och övergår i Västra kyrkogatan, den gatan har på 1688 års karta namnet Stora Kyrkogatan och Wester Långgatan på 1751 års karta.

Konventet fanns under perioden 1244 till cirka 1527 och låg där Stadshuset ligger (figur 5). Ett tunt lager med inslag av tegelflisor dokumenterades på undergrunden, till exempel sektion 13 (figur 50). Benen som ¹⁴C-daterades (prov 1 och 3) från lagret är samtida med konventet. Tillkomstsättet på detta lager är oklart, men troligen har det bildats i samband med en om- eller tillbyggnad av konventet. Förhållandet att det inte fanns äldre underliggande lager visar att det var ringa kulturlagertillväxt i området. Dominikanerna sysslade inte heller med hantverk och försörjde sig genom allmosor och därför avsattes sannolikt inte så mycket lager under deras tid. Närheten till Svartån kan även ha medfört att avfall deponerades där.

Husgrund, stenhus

I schakt 2 undersöktes delar av en byggnad som hade en nedgrävd grund uppbyggd av stora stenar som var kraftigt eldpåverkade. Delar av Västerås stad brann 1668 och hela staden brann ned 1714 men enligt de historiska kartorna finns ingen bebyggelse på Fiskartorget, därför brann inte huset då. Det betyder att huset sannolikt är äldre än 1600-talet. Byggnadens funktion är oklar, men den hade kraftiga grundstenar som var nedgrävda och det har varit en stenbyggnad som sannolikt har haft mer än en våning.

På den västra sidan av Svartån ligger Västerås slott som omtalas första gången i Nyköpings recess år 1396 (Lovén 1996:174ff). Men enligt uppgift från Christian Lovén (mejl den 17 januari 2023) kan den påträffade husgrunden inte vara rester av en befästning, ingen borgbyggare skulle ha valt en annan plats än kullen där slottet ligger. Snarare har huset använts för förvaring.

Byggnadens läge invid Svartån kan tyda på ett samband med handel och varutransporter. Konventen hade byggnader utanför klausulen, det vill säga byggnadskomplexet med konventsbyggnaderna. Dominikaner hade sitt konvent öster om undersökningsområdet och de hade ekonomi att uppföra en stenbyggnad och kanske har den påträffade husresten varit i deras ägo. En brand i en byggnad som var fristående från klausulen förväntas inte omtalas i de skriftliga källorna. Från år 1500 finns dock ett brev daterat 21 oktober och där står att Västerås stad och kloster, det vill säga dominikanerkonventet, hade brunnit och inte mer än 16 borgargårdar samt biskopsgården och några kanikgårdar stod kvar (SDHK 34273). Möjligheten finns att byggnaden brann då. Kulturlagren på ytorna norr och söder om husgrunden var bortschaktade och vi vet inte, men kanske har det funnits fler byggnader på Fiskartorget. Om det har funnits byggnader där så var de uppförda på syllstenar. Men endast spår av en stenbyggnad påträffades. Vi vet inte om andra än konventet ägde byggnader som kan ha funnits där invid Svartån.

Sannolikt var byggnaden avsedd för förvaring och den har sannolikt haft mer än en våning och kanske även med ett valv i bottenvåningen så att byggnaden skulle vara brandsäker. Byggnaden har sannolikt haft samma funktioner som de medeltida packhusen i Visby. I packhusen förvarades värdefulla varor under vinterhalvåret då det inte var möjligt att segla och transportera varor till marknader i andra städer och länder. Ofta hade packhusen en källare och flera våningar. Men någon källare kunde inte byggas invid Svartån på grund av att en sådan skulle fyllas med vatten från ån. I packhusens gavlar fanns portar för varuintag och ovanför fönstren satt hiss bommar med vinschar så att varor kunde hissas upp till övervåningarna. De enklaste packhusen hade ett kvadratisk rum i varje våning och troligen var det grunden till en sådan byggnad som påträffades. Packhus fanns endast i Visby och inte i fastlandsstäderna, med undantag av Stockholm. På fastlandet torde man i stället ha använt källare och loftbodas för förvaring (Söderberg 1968:75ff).

I Västerås har det funnits många medeltida källare avsedda för förvaring av järn, koppar, mat, dryck och kläder. I samband med en arkeologisk undersökning i kvarteret Hagbard i Västerås undersöktes en medeltida källare med tillhörande trapphus (Ros 2019). Den påträffade husgrunden invid Svartån har sannolikt haft funktion som packhus. Men vilka varor kan ha förvarats som kan ha orsakat en brand med så hög temperatur? Sältran var eldfarligt och användes i hus som bränsle till lampor och fraktades från Östersjön. Exempel på andra varor som kunde orsaka en brand med hög temperatur är tjära, kött, torkad fisk, säd och vaxljus till altarna i konventet.

Frågeställningar till kulturlager och eventuell bebyggelse

KM ställde upp följande frågeställningar:

Finns delar av den stenförstärkta åkanten som tillhört Lillån bevarad?

Ja, i schakt 1, framkom några stenar (sektion 2, figur 31) som bedöms tillhöra delar av den stenförstärkta kajkanten av åkanten som funnits in mot land. Vidare påträffades delar av fundamentet till Hospitalsbron.

Hur dateras de äldsta lagren?

De äldsta lagren dateras genom ¹⁴C-analys till 1200-tal och in i 1300-talets början.

Finns det lämningar av bålverk/bulverk?

Ett bålverk är en yttre försvarsanordning som kan bestå av en spärr av pålar, stockar och sten som hindrade en fiende. Inga spår av bålverk framkom, men i schakt 2 (figur 37 och 42) framkom spont av trä och stenar som stöttat marken mot Svartån. Sponten bedöms ha byggts då Svartån fick en kajkant 1870–1880, eller då Lillån lades igen cirka 1905–1907.

Hur dateras den äldsta stenlagda ytan om det framkommer sådana?

I schakt 2, sektion 6, (figur 37) framkom lämningar av stenlagda ytor i tre nivåer. Den äldsta stenlagda ytan kan inte dateras exakt, men sannolikt är den från 1600-talet. Den yngsta stenlagda ytan bedöms ha lagts under 1850–1860-talen.

Har det funnits bebyggelse inom området? Hur dateras bebyggelsen i så fall?

I schakt 2 framkom lämningar av en byggnad, A11 (figur 54–61). Inga fynd påträffades men byggnaden bedöms vara från medeltiden samtida med Dominikanerkonventet.

Är det möjligt att säga något om byggnadernas funktioner om det ha funnits sådana?

Inga fynd påträffades i husgrunden, A11. Grunden var fylld med stora stenar som brunnit med hög temperatur, sannolikt hade byggnaden mer än en våning och hade funktion för förvaring som ett packhus.

Finns stolphål för stolpar/störar avsedda för upphängning av fiskenät, som visar att området använts som gistvall, det vill säga en öppen yta avsedd för upphängning av fiskenät?

Inga stolphål eller störhål påträffades. Fiskartorget har schaktats i samband med att det asfalterades på 1960-talet eller senare, och då försvann lager och eventuella anläggningar som har funnits där.

Är det möjligt att, med utgångspunkt från undersökningens resultatet och närheten till Dominikanerkonventet, säga något om ägandet av marken innan konventet anlades på 1200-talet?

Inga lager som var äldre än Dominikanerkonventet påträffades. Men undersökningarna av Dominikanerkonventet på 1950-talet antydde att den uppförts på mark som nyttjats för bebyggelse (Gustafsson & Redin 1977:12). Det är troligt att kungamakten tidigt tillägnade sig äganderätten till marken invid åmynningen och att kungen skänkte marken till Dominikanerna i samband med att då konventet grundlades 1244. Vi vet att kung Magnus Ladulås 1278 skänkte marken till Franciskanerna på en ö i Enköping (SDHK 1025; se även SDHK 978).

Frågeställningar till skelett

KM ställde upp frågeställningar till eventuella skelett, men inga skelett påträffades.

Utvärdering

Länsstyrelsen hade fastställt att syftet med den arkeologiska undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera de fornlämningar som framkom vid schaktningen. Som framgår av rapporten har det syftet uppfyllts och flera av de frågeställningar som KM ställde upp har kunnat besvaras.

Referenser

INTERNET OCH OTRYCKTA KÄLLOR

- Kulturmiljöregistret (KMR, Fornsök):
<https://app.raa.se/open/fornsok/>.
- Mejl: Christian Lovén, den 17 januari 2023.
- SDHK, Svenskt diplomatariums huvudkartotek:
<https://sok.riksarkivet.se/SDHK>.
- SGU, kartvisare jordarter:
<https://www.sgu.se/produkter/kartor/kartvisaren/jordkartvisare/jordarter-125-000-1100-000/?acceptCookies=true>.
- VLM: Västmanlands läns museums arkiv/samlingar.
- Västerås, historiska kartor:
http://kartor.vasteras.se/external/kartor/?app=_historiskakartor.
- Wikipedia, Fiskartorget, Västerås:
<https://sv.wikipedia.org/wiki/Portal:Huvudsida> (hämtad 2022-12-13).

LITTERATUR

- Alström, U. 2014. "att den är urgammal och förmodligen kan räknas till rikets äldsta städer." *Nytt dateringsunderlag för Västerås historia. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Fornlämning Västerås 232:1, Stora gatan, Stadsparken, Västerås Domkyrkoförsamling, Västerås kommun, Västmanlands län. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2013:83.*
- Alström, U. 2010. "Man kan nu intet weta at berätta, en är denne Staden aldrärförst blivit anlagd och upbyggd ... " *Fornlämning Västerås 232:1, Västerås 1:1, Västerås stadsförsamling, Västerås, Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2010:5.*
- Alström, U. 2009. *Från Lillå till Munkgata. Ett brofundament under Munkgatans asfalt. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. RAÄ 232. Munkgatan. Västerås stadsförsamling. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2009:24.*
- Annuswer, B., Bergquist, U., Forenius, S. & Syse, B. 1990. *Västerås 1000 år i centrum. Västerås kulturnämnds skriftserie 23. Stockholm.*
- Bergquist, U. 1996. *Ett medeltida skomakeri vid Skomakargatan. Arkeologisk undersökning kv. Linnéa. Västerås. Västmanland. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala rapport 1996:52. Uppsala.*
- Drakenberg, S. 1976. Dominikanklostret i Västerås. Del 1. *Västmanlands Fornminnesförening och Västmanlands läns museum årskrift LIV, 1976, s. 5–22.*
- Drakenberg, S. 1962. *Stadens byggnadshistoria från 1800-talets mitt. I Västerås genom tiderna del V:2. Västerås.*
- Drakenberg, S. 1953–1955. Klosterundersökningarna i Västerås 1953–1955. *Västmanlands Fornminnesförening och Västmanlands läns museum årskrift XL, 1953–1955, s. 20–41.*
- Elfwendahl, M. 1999. *Från skärva till kär. Ett bidrag till vardagslivets historia i Uppsala. Lund.*
- Folin, N. 1985. *Dominikanerklostret i Västerås. Otryckt rapport. Västmanlands läns museum. Västerås.*
- Fröjmark, A. 2006. *Religiösa ordnar under medeltiden. Högskolan i Kalmar. Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap.*
- Gallén, J. 1980. Dominikanerorden. *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid. Band 3, spalt 180–181.*
- Grau, O. 1904 [1754]. *Beskrifning öfver Vestmanland. Dess städer, härader och socknar. Västerås.*
- Gustafsson, J.-H. & Redin, L. 1977. *Västerås. Medeltidsstaden 4. RAÄ Rapport. Stockholm.*

- Gustavsson, G. 1981. *Gatunamnens historia i Västerås*. Västerås.
- Hedlund, R. 1990. *Västerås slott: fogdeborg, kungaslott, fängelse och residens*. Västmanlands läns museum. Västerås.
- Jonsson, K. 2007. *Efterbesiktning vid Fiskartorget, Västerås* (otryckt PM).
- Kumlien, K. 1971. *Västerås till 1600-talets början*. *Västerås genom tiderna II*. Västerås.
- Lovén, C. 2001. Kloster, klosterliknande inrättningar och klostertraditioner. *Fornvännen* 96, s. 223–265.
- Lovén, C. 1996. *Borgar och befästningar i det medeltida Sverige*. Stockholm.
- Montelius, S. 1993. Västerås genom tiderna. Del III. *Metropol i Mälardalen*. *Västerås ekonomiska historia. 1620–1860*. Västerås.
- Nordberg, T. 1975. *Västerås slott. En byggnadshistorisk skildring*. Västerås.
- Olsson, S. 1985a. *Idealstad med förhinder*. *Studier i Västerås byggnadshistoria i förindustriell tid*. *Västerås genom tiderna*. Del V:I. Stadens byggnadshistoria från 1640 till 1800-talets mitt. Västerås.
- Olsson, S. 1985b. *Idealstad med förhinder*. *Studier i Västerås byggnadshistoria i förindustriell tid*. *Västerås genom tiderna*. Del V:I. Figurblock. Stadens byggnadshistoria från 1640 till 1800-talets mitt. Västerås.
- Ros, J. 2019. *Stadsgård och sjölagård. Medeltida stenhus i Västerås. Kompletterande förundersökning och arkeologisk undersökning*. *Fornlämning Västerås 232:1, stadslager. Kvarteret Hagbard. Västerås domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanlands län. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2018:72*.
- Ros, J. 2015. *Vikingatida och medeltida stadsbebyggelse i Västerås. Tomtmark intill Slottsgatan. Arkeologisk förundersökning*. *Fornlämning Västerås 232:1. Stadsparken. Västerås Domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2014:8*.
- Spjuth, O. Med bidrag av Ros, J. Manus. *Hamnanläggning vid Helgeandshuset. Ledningschakt i Erik Hahrs gata, Munkgatan, Stora gatan, Vasagatan, Biskopsgatan och Sturegatan i Västerås Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning*. *L2002:434, stadslager. Västerås 1:1. Västerås stad. Västerås kommun. Västmanlands län. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport*.
- Spjuth, O. 2020. *Arkeologisk undersökning i samband med ny faunapassage i Västerås. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning*. *Fornlämning L2002:434. Västerås 1:1 och 1:215. Västerås domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanlands län. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2020:82*.
- Spjuth, O. 2018. *Medeltida verksamhet på Fiskartorget i Västerås. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning*. *Fornlämning L2002:434, stadslager. Fiskartorget. Västerås domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanlands län. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2019:37*.
- Selling, D. 1976. Inledning. *Keramik 1000–1600 i svenska fynd*. Red. C. Wahlöö. Lund.
- Söderberg, B.G. 1968. Packhus. *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid*. Band 13, s. 75–78.
- Wahlberg, M. (red.) 2003. *Svenskt ortnamnslexikon*. Uppsala.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM21136
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-1932-2021, 2021-08-25
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning
<i>Undersökningsperiod:</i>	2021-09-07–2021-10-27
<i>Personal:</i>	Jonas Ros och Maud Emanuelsson
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Västerås domkyrkoförsamling
<i>Fastighet:</i>	Fiskartorget och Munkgatan
<i>Fornlämning:</i>	L2002:434, stadslager
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	x 6608714, y 587215
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	Schaktens lägen tillhandahölls digitalt från uppdragsgivaren och kompletterades med GPS-inmätning
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	21 st sektionsritningar i A3-format och 7 st planritningar i A3-format samt digitala fotografier förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning
<i>Fynd:</i>	Fynden fnr 1–11 förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Anmärkning	Anläggningar
1	42,6	1,8–3,5	2,8	Brofundament, A1, i den västra delen. Fyllnads- massor i schaktets östra del, men avsatta lager underst. Stört i den södra schaktväggen. Stört med ledningar i och längs med schaktet.	1 och 2
2	125	1,5–4	1,8–2,8	Bredast i den södra delen. Stört i schaktet omfattande störningar, kulturlager i plan längs med vissa sträckor. En husgrund, A11.	3–15
3	10,5	2,3	1,9	Steril lera under bärlagret. Kulturlager i en nedgrävning.	-
4	29	2,8	1,5–1,9	Steril lera under bärlagret. Ytan är schaktad.	-
5	30	1,4–2,6	1,8–1,0	Steril lera under bärlagret. Ytan är schaktad.	-

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl.nr	Typ	Anmärkning	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Schakt	Sektion
A1	Brofundament	Stenar, 0,44–1,3 m	3	4		2	2–5
A2	Kajkant	Stenar, 0,10–0,5 m					2
A3	Spont	6 plankor, 0,18×0,5×0,95–1,56 m respektive 2,4 m. Två störrar, 0,7×0,12 m	3,8	0,06	0,7	2	6
A4	Stenar vid spont	12 stenar, 0,22–1,6 m				2	6 och plan
A5	Stenlagd yta	13 stenar, 0,10–0,22 m	4,7			2	6
A6	Stenlagd yta	9 stenar, 0,10–0,20 m	4,5			2	6
A7	Stenlagd yta	11 stenar, 0,1–0,3 m	4,2			2	9 och plan
A8	Stenlagd yta	6 stenar, 0,10–0,16 m	1,2			2	11
A9	Stenlagd yta	20 stenar, 0,4–0,20 m	3,4			2	13
A10	Stenlagd yta	5 stenar, 0,1–0,22 m	0,6	0,8		2	Plan intill sektion 9
A11	Husgrund					2	16–18 och plan
A12	Stenlagd yta	8 små stenar, 0,04–0,06 m	1,5			2	6
A13	Tegelstenar	5 tegelstenar	1			2	9
A14	Stenar	2 stenar, 0,20–0,30 m	0,90			2	Plan intill sektion 6
A15	Stenar	6 stenar, 0,12–0,18 m. Raseringslager	0,90			2	19

Bilaga 3. Fyndtabell

Fynd nr	Sakord	Material	Egenskap	Vikt, g	Antal	Antal fragm.	Fyndomständighet	Schakt
1	Gryta	Bränd lera	Yngre rödgods. Del av rörskaftshandtag till trebensgryta.	44	1	1	Sektion 5, lager 4	2
2	Kritpipa	Bränd lera	Del av skaft utan dekor.	1	1	1	Sektion 5, lager 7	2
3	Gryta	Bränd lera	Yngre rödgods. Del av rörskaftshandtag till trebensgryta.	38	1	1	Sektion 5, lager 9	2
4	Gryta	Bränd lera	Yngre rödgods. Del av buk med drejffåror. Ljusbrun glasyr med olivgröna glasyrpartier.	22	1	2	Sektion 6, lager 28	2
5	Kritpipa	Bränd lera	Del av skaft utan dekor.	1	1	1	Sektion 6, lager 15	2
6	Fat	Bränd lera	Yngre rödgods, del av fat med piplera och ljusgrön glasyr.	5	1	1	Sektion 6, lager 15	2
7	Skål	Bränd lera	Yngre rödgods, del av skål med vit piplera och brun glasyr.	35	1	3	Sektion 6, lager 24	2
8	Fat	Bränd lera	Yngre rödgods. Del av fat med pipleredekor och brun glasyr. Bottenkantbit med drejffåror.	5	1	1	Sektion 9, lager 11	2
9	Fat	Bränd lera	Yngre rödgods. Del av fat med pipleredekor och ljus brun glasyr. Drejffåror.	27	1	1	Sektion 9, lager 8	2
10	Skål	Bränd lera	Yngre rödgods. Delar av skål. Två bottenbitar och två mynningsbitar med vit pipleredekor.	53	1	4	Sektion 9, lager 2	2
11	Gryta	Bränd lera	Yngre rödgods. Del av buk, mynning och bandhänkel. Rödbrun glasyr och stänk av olivgrön glasyr.	80	1	4	Sektion 9, lager 3	2